

שרשרת הדורות

Sharsheret Hadorot

חקר תולדות המשפחה היהודית

כרך י"ג, מס' 1

החברה הגניאלוגית הישראלית

אביב 1999

התיכון

- 3----- דאיון עם אסתר רמון-----
עם אביבה נאמן
- 4----- אסתר רמון - העריכה-----
הרולד לואין
- 4----- פרויקט המיפתוח של רישומים יהודיים - פולין-----
סטנלי דימנד
- 7----- ארכיוני בתי הכנסת כמקור לרישומים חיוניים-----
הרולד לואין
- 9----- דרך לשיתווך קהילה יהודית-----
משנת דוידוביץ
- 11----- תולדות משפחת וינטה (Vivante) והשוואת-----
יצחק כרם
- 14----- הר הזיתים ומשפחת פרנס-----
אפרים לוי
- 15----- בן-דוד איבד מצא אחרי 39 שנים-----
לוסין האגיס
- 16----- העתך *The North-China Herald* - מקור שעזר לי למצוא את עקבות משפחתי ביפו במאה ה-19-----
דיאנה וילדר וול
- 17----- איפה אבא?-----
שטילדה טנר
- 17----- מקורות גניאלוגיים בווינה-----
הר"ט קטן
- 19----- מהדשות הספרייה-----
ראובן נפתלי
- 19----- פעילות סניף תל אביב-----
- 20----- מגישת SIG - הונגריה-----
- 20----- מגישת SIG -הספרדים באימפריה העות'מנית-----
- 20----- מגישת SIG - ליטה באיגוד יוצאי ליטה בישראל-----
ראובן נפתלי
- 21----- מבחר כתבי עת צרפתיים-----
שטילדה טנר

בשער

קורא יקר,

מערכת "שרשרת הדורות" מבקשת להביע את הערכתה למייסדת כתב העת, הגב' אסתר רמון, שבעבודתה הבלתי נלאית ובמסירותה הרבה הביאה אותו למצבו כיום. ברוב צניעותה, סירבה אסתר לכל גילויי ההערכה. בצדק רב טענה, שהיות שעזבה את כתב העת כדי לקדם את עבודתה בתחומים אחרים, הרי שהראיון עימה אמור להאיך את הדרך ואת הנושא החדש ולא להתמקד על העבר. מערכת השרשרת מקבלת את דעתה, ממש כפי שעשתה תמיד ומעריכה את ענוותה. בכל זאת, כולנו במערכת חשים שטרם הבענו את מלוא האהבה של ה"שרשרת" למי שייסדה והקימה אותו, ועשתה לילות כימים לקדמו. הראיון עמה המתפרסם בזה מבטא רק חלק מרהשי לב המערכת.

בשנה האחרונה קיבלנו סדרת מאמרים שהיא סיכום ההרצאות של דר' יצחק כרם. כל אחד מגיליונות "שרשרת הדורות" האחרונים הכיל מאמר שלו. המאמר המופיע בגיליון הנוכחי, על משפחת ויוואנטה, חותם סדרה זו. תודתנו לדר' כרם על העבודה הרבה שהושקעה.

החלק הקשה בעבודת מחקר גניאלוגי הוא מציאת מקורות למחקר. קבוצת מאמרים עוסקת בסוגיה זו בגיליון הנוכחי: סטנלי דיאמונד, יו"ר החברה הגניאלוגית במונטריאל, קנדה, עוסק בעבודת הענק של מפתוח ארכיונים בפולניה. הרייט קסו, חברת מערכת, מאזכרת את ארכיוני וינה, ודיאן וונזל, קוראת מארה"ב, סוקרת אפשרויות מחקר בסין. ראובן נפתלי, ספרן החברה הישראלית לגניאלוגיה, סוקר מקורות בישראל. הרולד לואין ומנשה דוידוביץ מציעים מקורות לא שגרתיים. אנו נשמח לקבל מחוקרים מידע על מקורות נוספים שיכולים לעזור לכולנו.

בגיליון אביב זה, המערכת ואני מאחלים לקוראינו פסח כשר ושמה,

אביבה נאמן

קראו בגיליון הבא של "שרשרת הדורות" על המבצע האדיר של העלאת עץ המשפחה של העם היהודי על הרשת. הגיליון יסקור בהרחבה את ביקורן בישראל של קרן פרנקלין, נשיאת הארגון הבינלאומי של החברות לגניאלוגיה יהודית ושל סוזן קינג, נשיאת Jewishgen. יסוקר גם ההסכם לשילוב המאגר של "דורות" בעץ המשפחה של העם היהודי.

הגניאלוגיה היהודית נכנסת לעידן חדש, בפרוס המאה ה-21, ואנו נפתח סדרה של דיונים שיעסקו בפניה החדשות של הגניאלוגיה. אל תחמיצו את הגיליונות הקרובים של "שרשרת הדורות".

אנו מביעים את תנחומינו הכנים למשפחת בר-לב על פטירתו בטרם עת של הבעל והאב,

חברנו הוותיק

דן בר-לב ז"ל

עם כל אבלי ציון וירושלים תנוחמו

ראיון עם אסתר רמון

"פשוט חקרתי את תולדות המשפחה"

אביבה נאמן מראיינת את אסתר רמון, המייסדת ומי שהייתה יו"ר החברה הגניאלוגית הישראלית והעורכת הראשונה של "שרשרת הדורות"

ש: איך ומדוע הקמת את החברה הגניאלוגית הישראלית?

ת: עסקתי בחקר המשפחה עם תלמידיי בבית הספר התיכון שלייד האוניברסיטה העברית בשנים 1980-1981, והם הדביקו אותי בהתלהבותם. כך התחלתי לחקור את משפחתי. השלב הבא היה חוג פרטי של מספר חברים שהתעניינו בנושא. מספר האנשים הלך וגדל בהתמדה וכך קמה ב-1984 החברה הגניאלוגית הישראלית. כשנוצר הקשר הראשוני עם החברות הגניאלוגיות היהודיות בעולם קיבלנו מבט רחב יותר על חלקה של ישראל בגניאלוגיה היהודית ועל תפקידה של ירושלים בה.

שלב חשוב בהתפתחותה של החברה הגניאלוגית הישראלית היה הצטרפותו של דר' פאול יעקובי לחברה. חברים בודדים בינינו ידעו על עבודתו ועל היקפה בחקר משפחות יהודיות. כשניסו לעניין אותו בחברה הגניאלוגית, הוא שאל בזהירות עד כמה אנו רציניים. רק כשנוכח ברצינות הכוונות ובעבודה המושקעת, הוא הסכים להיפגש עימנו. כבר בהתחלה ניצת הקשר עמו והוא היה מלווה וחבר נאמן לכל חבר. החברה הגניאלוגית הייתה יקרה לו מאד. עזרתו הכבירה התבטאה בהוצאות, בעזרה במידע ובמחקר, ובעתות משבר כלכלי הוא גם עזר לנו ברוחב יד.

בסמינר הבינלאומי האחרון שהיה בירושלים הוא קיבל על עצמו להיות יועץ כללי לסמינר. ביקרתי בביתו פעמים רבות. בשיחות עימי הוא היה עובר לעתים ללשון זגרמנית והיה מרעיף עלי ידע עצום. למדתי להעריך מאוד את הדיוק הרב שלו בעבודה. כשהראינו לו סיכום של הרצאתו בחברה הוא היה חוזר ועורך אותו, ומתקן מספר פעמים עד שהיה מרוצה מהתוצאה.

ש: כבר מתחילתה הייתה הגניאלוגיה הישראלית חלק ממערך יהודי עולמי לגניאלוגיה. מדוע הושקע בכך מאמץ, ומהן גורדות הדמיון והשוני בין השתיים?

ת: לא היה מבנה מיוחד של גניאלוגיה יהודית עולמית. רק בביקוריה הראשונים של סליאן אמדור-זק נוצר הקשר, והוא נעשה אמיץ עד כדי כך שהוחלט לקיים את הסמינר הבינלאומי השני בירושלים.

סליאן ביקשה בתחילה מרות רגבי להכין עבודה על הספר "חלקת מחוקק" של ר' אשר מבריסק. רות ביקשה ממני להמשיך, וכך נוצר הקשר עם "אבותינו". למעשה מצוטטים ב"אבותינו" רוב מאמרי "שרשרת הדורות" וכך השתלבנו במחקר הגניאלוגי היהודי, והרכה אנשים מחו"ל פונים אלינו בשאלות. לקראת הוצאת מהדורה חדשה של ספרה של סליאן קבלו כמה מחברינו על עצמם, כל אחד בתחום מסוים של מחקר, לבדוק ולעזור בחומר.

למעשה, אפשר לומר שהחברות הגניאלוגיות של ישראל ורבות בארצות הברית, שוויץ וצרפת קמו בעת ובעונה אחת, במקביל.

ש: מהם מרכיביה של החברה הגניאלוגית ומהם הסטנדרטים שהשתדלת לשמור?

ת: תפקידה של החברה הגניאלוגית הישראלית הוא לקדם את המחקר הגניאלוגי בארץ ובעולם, ולעמוד לצידו של כל אדם החפץ לעסוק בגניאלוגיה. עלינו לפתוח את כל המקורות הגניאלוגיים בארץ ולהעמידם לרשות החוקרים. מטרה נוספת היא לקשור קשרים עם חברות לגניאלוגיה יהודית בעולם כולו. גניאלוגיה יהודית יכולה למלא תפקיד בחיי הפרט ובחיי כל משפחה, לעודד את המסורת המשפחתית ולחזק את הקשר המשפחתי, ומתוך כך גם לאפשר לכל אחד מאיתנו ללמוד פרטים הנוגעים לתולדות האומה. על ידי כך הגניאלוגיה תומכת במחקר ההיסטורי באמצעות הידע הנאצר בתוך המשפחות, וכך יש לה גייעה גם בחיי העם. למחקר זה אין גבולות והוא קיים באשר יהיו בני עמנו.

ש: הגניאלוגיה השתנתה בצורה דרמטית בעשור האחרון. איך את רואה את הגניאלוגיה היהודית במאה ה-21, ובאיזה תפקיד היית רוצה לראות את הגניאלוגיה הישראלית בהקשר זה?

ת: מאז שהשתחררתי מניהול החברה הגניאלוגית התקשרתי לאינטרנט. האינטרנט והדואר האלקטרוני יביאו להתפתחות בגניאלוגיה היהודית בעולם כולו, יבססו ויחזקו אותה. הקשר שנוצר בין אנשים שונים ממקומות שונים בעולם, החוקרים עבר משותף, יוצר איחוד משאבים והרגשה של שיתוף, הן בגורל והן בפעולות המחקר. אחד הצדדים היפים במחקר גניאלוגי הוא שמצאתי אנשים הקרובים ללבי. כמעט לא קרה שפנית לחוקר בבקשה ונענית בשלילה. זו רוח של חברות והתנדבות שגדלה עם התפתחות החברה. זהו דבר מיוחד וחיובי מאד.

דבר חיובי נוסף הוא שכתוצאה מהכניסה של הגניאלוגיה לעולם המחשבים נכנסו אנשים צעירים יותר לתחום זה ואני רואה זאת בברכה. זה יקדם ויחיה את הגניאלוגיה וזה דבר נפלא, ואני מקדמת זאת בשמחה.

אני מקווה גם שיותר ארצות ייכנסו לתחום המחקר הגניאלוגי היהודי. פתיחת הגבולות למזרח אירופה גם היא שינתה ביותר את המחקר הגניאלוגי וחומר רב הפך להיות זמין יותר.

ש: החברה הישראלית לגניאלוגיה השתנתה – משתנה ממש עכשיו – מה היית רוצה לראות בין השינויים ולאילו תוצאות היית רוצה שתגיע?

ת: חלק מהתפתחות הגניאלוגיה הוא שגניאלוגים נוסעים למקומות שונים ולארצות מוצאם, לוקחים עימם את ילדיהם ובני משפחתם כדי להראות להם את מוצאם ולחפש חומר על המשפחה. גם זה חלק מהתפתחות הגניאלוגיה. זה מגרה ומסקרן צעירים ונוער לגבי מוצאם. דוגמא יפה הוא פרופ' דניאל וגנר עם סיפורו: הוא היה בטיוול בסאלט לייק סיטי ונכנס לספרייה של המורמונים, ומתוך שעשוע חיפש את שם סבו. היום הוא אחד מפעילי העמותה, ומהפעילים בחקר

מקורות בפולין. הוא, כפרופסור צעיר לפיסיקה, תרם תרומה חשובה לחקר מקורות בפולין.

ש: כעורכת "שרשרת הדורות" לא קל להיכנס לנעלייך. איך את רואה את הישגה הגדול של "שרשרת הדורות", מה את מאחלת לו בעתיד ומה צריך להיות תפקידו בשינויים הכבירים בגניאלוגיה היהודית בעולם?

ת: "שרשרת הדורות" צמחה למעשה מדף מידע. גיליון מס' 1 מחודש ספטמבר 1986 היה דף מידע בלבד. בצורה הדרגתית הוכנס יותר מידע על הקשר עם חברות גניאלוגיות, אחר כך פרסמנו את תוכן ההרצאות, ומאוחר יותר נכנסו גם מאמרים. כל זה גדל בלי תכנון מראש, והצורך הכתיב את ההתפתחות.

גם רמת האנשים שהצטרפו לחברה תרמה לעליית רמתו של העלון, במקביל לעליית רמת ההרצאות. נכנסו לחברה ולמערכת מתנדבים בעלי ידע מקצועי וחדורי נכונות לעבודה. העלון היה דו לשוני מתחילתו, גם עבור חברינו גם עבור קוראינו בחו"ל, ויש בכך ביטוי גם לעניין הרב שמגלה עולם

הגניאלוגיה העולמי בנעשה בישראל. איני רואה בכך שכתב-העת הוא דו לשוני דבר חריג, שכן גם כתבי-העת של החברות הצרפתית והארגנטינאית הם דו לשוניים.

אני מאחלת ל"שרשרת הדורות" מאמרים בעלי רמה וכתובים בצורה מעניינת, ושיהיה כלי קישור בין החברה הגניאלוגית הישראלית והחברות הגניאלוגיות בעולם. אני מאחלת לחברי המערכת "חזק ואמץ".

באשר לפעולותיי בעתיד, עזבתי את התפקיד כי הגיע הזמן למסרו לידיים צעירות יותר, ואני מנצלת את זמני להרחבת מחקרי בעזרת האינטרנט והדואר האלקטרוני. כתבתי ספר על משפחת אמי - משפחת הומבורגר מקרלסרוהה (Karlsruhe). אני עוסקת בהרחבת מחקר זה ובחקר שלושה ענפים נוספים, ואני מתעניינת מאוד ברקע ההיסטורי של המשפחות. חשוב לשים לב לקשר בין ההיסטוריה והגניאלוגיה, ותמיד עמדת על כך.

אני מאחלת הצלחה בדרכך זו מקרב לב. תודה לך.

אסתר רמון - הערכה

הרולד לואין

לפעמים אני רואה אותה ועל פניה חצי-חיוך, מחכה בסבלנות לסיים הרצאה שנמשכה מעבר לזמן המוקצב לה. היא עמדה בשקט וניסתה להעביר את המסר למרצה, מבלי להטריד אותו. לדעתי, אחת מתכונותיה המרשימות ביותר הייתה יכולתה, כיושבת ראש בפגישותינו החודשיות, לשבח את ההרצאה בצורה דיפלומטית גם באותם מקרים מעטים שההרצאה הייתה משעממת או בלתי מוכנה כראוי. כשסיכמה את ההרצאה והודתה למרצה, ציינה תמיד כמה פרטים חיוביים.

אסתר מוכנה בכל עת לעזור לחברים בחקר תולדות משפחותיהם. היותה מוכנה, בהזדמנות אחת, לתרגם דפים רבים של כתב-יד כתוב בגרמנית בכתב גותי, שהכיל רישומי לידות ונישואים של אבותיי, בלי להתחשב בזמן היקר שהקדישה לכך, עשה עלי רושם מיוחד.

פגשתי לראשונה את אסתר רמון אחרי הכנס הבינלאומי הראשון לגניאלוגיה יהודית, שנערך בירושלים במאי 1984. החברה הגניאלוגית הישראלית (או בכל שם אחר שחברתנו נקראה באותם הימים) כללה קבוצה קטנה של מכרים, כולם מעוניינים בתולדות משפחותיהם, שנפגשו בבתי החברים. אני זוכר פגישה כזאת ברחוב רמב"ן, כאשר אסתר היתה היושבת ראש בשיחה שניתנה על-ידי רות ריגבי על אבותיה, משפחת אומנסקי.

מאז הימים ההם שימשה אסתר כנשיאת חברתנו, ובמשך כל התקופה הארוכה הזאת היא נתנה מזמנה בלי הגבלה. היא נשאה על גבה את עול עריכת *שרשרת הדורות*, וחילקה אותו רק עם רות ריגבי. הרבה שנים היא ניהלה את כל ההתכתבות בעצמה, כולל מכתבים רבים מחוץ לארץ, מאנשים שנוזקקו לעזרה בחיפוש קרוביהם בישראל.

פרוייקט המיפתוח של רישומים יהודיים - פולין

סיכום הרצאה שניתנה על-ידי סטנלי מ' דיימנד (Stanley M. Diamond) ממונטריאל

שהציב לו למטרה להכין מפתחות לרישומי הנתונים החשובים של יהודי פולין. עיירה פולנית בעלת עניין מיוחד בשבילי, שבה התגוררו סבי וסבתי מצד אבי, היא אוסטרוב מזובייצ'קה (Ostrow Mazowiecka), וכדי לחלק את משימת המחקר גם עם אחרים ייסדתי את "משפחת המחקר" לעיירה זו.

איך הכול התחיל

במשך שבע השנים האחרונות התקדמתי מסקרנות פשוטה לגבי תולדות משפחתי להתעניינות במקור המוטציה הייחודית של תכונת הביתא-תלסמיה (beta-thalassemia) שנושאים אבותיי מצד אבי. המחקר המדעי הקשור למוטציה זו שימש בסופו של דבר נקודת פתיחה ואתגר שאפתני למדי לפרוייקט,

חמישה ביקורים בפולין בשלוש השנים האחרונות נתנו לי הזדמנות מיוחדת להבין דברים שהייתי רוצה לחלק אותם עם אחרים, והייתי רוצה להעיר גם על אפשרויות הגישה לרישומים בפולין וכן על הדברים שנעשים כדי להקל את המחקר בעתיד.

מיפתוח הרישומים היהודיים - פולין

אני שמח לנהל את פרויקט האינטרנט לבניית מפתח מחקרי של כל הרישומים היהודיים בפולין במאה ה-19, הידוע כמיפתוח הרישומים היהודיים - פולין (*Jewish Records Indexing-Poland* או *JRI-Poland*). הזרעים לפרוייקט זה גורעו עוד בביקורי הראשון בפולין, אם כי זה היה אז רק מחקר אישי שמטרתו הייתה לשחזר את סניף המשפחה שהיו נשאי התכונה הגנטית ביתא-תלסמיה. בזמן הביקור הזה נוצרו היחסים הלבביים הראשוניים עם הנהלת הארכיון הממלכתי הפולני, יחסים שהובילו בסופו של דבר להזדמנויות מחקר מצוינות לאחרים, עם שורשים דומים.

שני הרכיבים העיקריים של הפרוייקט

לפרוייקט שני רכיבים עיקריים. הראשון, מיפתוח הרישומים היהודיים - פולין, הוא מיפתוח רישומי המיקרופילמים של המורמונים (LDS), המכילים כ-2000 פילמים מיותר מ-500 עיירות וכפרים פולניים. המיקרופילמים האלה מכילים בדרך כלל רישומים יהודיים מ-1826 ל-1865 או 1875, ובמקרים אחדים נדירים רישומים מהמאה ה-20.

הרכיב השני הוא פרויקט הארכיון הממלכתי הפולני. אם כי במיקרופילמים של המורמונים יש בערך 2 מיליון רישומים, אנו מעריכים כי יש עוד חמישה עד שבעה מיליון רישומים מהמאה ה-19, שלא צולמו. באופן כללי, רישומים אלה מכסים את 25-35 השנים האחרונות של המאה ה-19, כאשר רוב הסבים ואבות-הסבים שלנו חיו בפולין.

איך בוצעה הכנת המפתחות

1. מיפתוח הרישומים היהודיים - פולין. המיפתוח של סרטי LDS נעשה במסגרת איגודי עיירות (Shtetl CO-OPs), שלגביהן קיימים רישומים במיקרופילם. האיגודים האלה מנהלים על-ידי מתנדבים שיש להם עניין באותן העיירות, והם אוספים סביבם צוותים הרשומים את הנתונים. כיום יש איגודי עיירות בשש מדינות. לישראלים תפקיד חשוב בניהול האיגודים לרישום נתונים לעיירות מלאוזה, פלוק, סטאשוב, וארקה וזדונסקה-וולה.

2. פרויקט הארכיון הממלכתי הפולני מבוצע בפולין, ארכיון אחרי ארכיון, עם מתאם מטעם פרויקט המיפתוח היהודי בפולין (*JRI-Poland Archive Coordinator*). המתאם ממנה לכל עיירה "מנהיג עיירה" לנהל התרמות לרישומים של כל עיירה, בתוך הארכיון. בעלי מקצוע פולניים מכניסים את הנתונים, מצילומי דפי מפתח, בשפת המקור של הרישום. תכנית Excel macro, שנכתבה על-ידי מנהל בסיס הנתונים *JRI-Poland* מיכאל טוביאס, הופכת אוטומטית את הכתב הקירילי לכתב לטיני. אפשר להזמין העתקי רישומים מהארכיון הפולני ב-10 דולר כל אחד, על ידי מילוי טופס ההזמנה שניתן להוריד מאתר האינטרנט של *JRI-Poland*.

<http://www.jewishgen.org/jri-pl>

פגישות שהתקיימו לאחרונה עם מנהל הארכיון הממלכתי בביקורי בפולין באוקטובר 1998 התקיימו פגישות מתוכננות עם המנהל של הארכיון הממלכתי. סדר היום כלל סקירה של התקדמות פרויקט הארכיון הממלכתי הפולני במטרה לפתור כמה מהבעיות הקיימות וליזום תכנית לזירוז העבודה. זאת הייתה גם הזדמנות להציג לפני הנהלת הארכיון את מיכאל טוביאס, שהצלחת הפרוייקט תלויה בו במידה כה רבה.

תוכנה. החוזה עם הארכיון הפולני חייב התקנת מערכת תוכנה ומנוע חיפוש בארכיון, והארכיון מתכוון להשתמש במערכת גם לעיבוד נתונים אחרים, שאינם קשורים כלל ל-*JRI-Poland*. סידור זה יכול רק להגביר את השותפות וליצור הזדמנויות לשיתוף-פעולה בעתיד, אולי גם בתחומים אחרים.

הערות לגבי ההתקדמות. פרויקט מלאוזה, כמו פרויקט פולטוסק לפניו, התחיל בכך ש-*JRI-Poland* הזמינה את כל דפי המפתח מסוף המאה ה-19 שלא צולמו עדיין על-ידי המורמונים. זה דרש מאמץ עצום, לדפדף באלפי דפים של פנקסים ישנים ושכירים כדי למצוא את דפי המפתח, ואחר-כך להפוך את הספרים ולעשות צילומים. רק כדי לבצע את הצילומים לעיירה אחת נדרש לחזור על הפרוצדורה 2113 פעם! כדי לצמצם את הדרישות מסניף מסוים כלשהו, הארכיון הסכים לפתוח את פרויקט המיפתוח ולהרשות ל-*JRI-Poland* להזמין דפי מפתחות ממספר סניפים באותו זמן. התוצאה תהיה זרם מתמיד של דפי מפתח, שימנע דחיות בעבודת הצוות שלנו בוורשה ויאפשר התקדמות מהירה של הפרוייקט. יש סיכוי שבשלב חדש זה ייכללו יתר סניפי הארכיון באזור ורשה, כולל לוביץ, נובי-דבור, אוטוסק, ראוזה-מאזובייצקי והסניף האיזורי בוורשה עצמה.

בעיה נוספת הדורשת פתרון היא איך להכין מפתח לרישומים מהשנים שעבורן הפקידים מהמאה ה-19 לא יצרו כל מפתחות. מאחר שעבודת הכנת המפתחות חייבת להתקיים באתר בית הארכיון עצמו, נוצרה בעיה נוספת, אך למזלנו הארכיון הפולני הציע פתרון שימומש בהודשים הבאים.

תחיקה לשמירה על צנעת הפרט. במסגרת הצעדים שפולין נוקטת כדי להתקבל כחברה באיחוד האירופי, היא השוותה את חוקי צנעת הפרט שלה עם אלה של האיחוד האירופי. כתוצאה מחוק צנעת הפרט החדש, שקיבל תוקף באוגוסט 1997, נוצרו "שטחים אפורים" רבים שגרמו לדחיות, מאחר שהארכיון לוקח בחשבון את הברירה שיש לו לאפשר, לגבי אחדים מאוספי הרישומים, גישה לכל האוסף או רק לחלקו.

גישה ציבורית לארכיון. אם כי הדלת לא נסגרה לגמרי, הגישה אינה עוד מה שהייתה. התפתחות מצערת זו היא תוצאה של שני אירועים, הראשון הוא מותו הטרגי של פרופסור יוז' סקוברונק (Jerzy Skowronek), המנהל הכללי של הארכיון הממלכתי הפולני, והשני היה הניצול לרעה של מדיניות הדלת הפתוחה של פרופסור סקוברונק. אל הארכיון נהרו קבוצות גדולות של מבקרים מחוץ לארץ, רבים מהם חסרי כל ניסיון במחקר ארכיוני, שציפו שיגישו להם מייד ערימה של פנקסים הכוללים את רישומי משפחתם.

לתכנן את ההתרמה למימון העבודה על הנתונים של כל עיירה.

רישומים מגליציה

הארכיון עובד גם על הכנת רשימה של הנתונים שלהם לגבי פנקסי רישומים מגליציה. הם החליטו לפרסם אותם, אך עדיין לא ברור אם בצורת תדפיס או על CD-ROM. עם פרסום הרשימות, אנו מקווים לקבל אינדיקציה מתי ואיך יהיה אפשר להשיג נתונים אלה לצורכי מחקר. ברגע שהדבר יתאפשר, *JRI-Poland* יתחיל להכין את המפתחות לחומר. בינתיים, בגלל מצב הפנקסים, הגישה אליהם מוגבלת מאוד ורק מנהל הארכיון יכול לתת היתר לכך.

אתגרים בהווה ובעתיד

עזבתי את פולין מרוצה, מפני שהמטרה הבסיסית, להרחיב את *JRI-Poland* הושגה, והסיכויים לעתיד בדרך כלל טובים. כיום אנו מוכנים לזרוז עד כמה שאפשר את הפרוייקט ואנו יכולים לצפות שבעתיד הלא רחוק כל השמונה או התשעה מיליון רישומים של יהודי פולין, בני פחות מ-100 שנה, יהיו ממופתחים וזמינים למחקר.

עם זאת, אתגרים חשובים עדיין קיימים. ראשית, *JRI-Poland* חייבת למצוא עוד מתנדבים שייסדו איגודי עיירות (Shtetl CO-OPs) ל-400 העיירות הנותרות שבארכיוני המורמונים. שנית, אנו חייבים למשוך אלינו עוד גניאלוגים שיסכימו להיות המתאמים עם הארכיון ליד מפעל המיפתוח של הארכיון הממלכתי הפולני. שלישית, על מתאמים אלה למצוא אנשים לתפקיד מנהיגי עיירות, שייקחו על עצמם את האחריות למצוא מימון למיפתוח רישומי העיירה "שלהם". שיתוף-פעולה היא מלת המפתח, ודרושים לנו יותר ויותר מתנדבים בכל מדינה. מאחר שבישראל אוכלוסיית היהודים הגדולה בעולם, *JRI-Poland* מצפה מכם גם למתנדבים וגם למנהיגות. אנא הצטרפו אלינו!

המצב הנוכחי הוא שכל חוקר חייב להציג מכתב הרשאה מהנהגלה הכללית בורשה לפני שהוא יכול להתחיל במחקר בסניף כלשהו של הארכיון. אם תוך כדי עבודה הוא זקוק לבדוק חומר בארכיון אחר, אין לו גישה אוטומטית והוא חייב לפנות לורשה ולבקש מכתב הרשאה חדש, בציון הסם של הארכיון השני. מאחר שברוב הארכיונים אין מכונת פקס, בקשות חדשות תלויות ברוב המקרים בדואר הרגיל, או בביקור אישי במטה בורשה. יש להזגיש שבקשות חייבות תמיד להישלח לפני הביקור בפולין. כשהמבקש יגיע למקום הוא ימצא את בקשתו מוכנה במדור הבינלאומי, מתוקת לפי שם.

תשלומים. החוקרים שהזמינו רישומים מהארכיון הממלכתי הפולני מכירים את חוסר הנוחיות ואת ההוצאות הכרוכים בהעברת התשלומים דרך בנק, השיטה הסטנדרטית המקובלת בארכיונים. עתה נעשים צעדים להנהיג שיטת תשלום באמצעות כרטיס אשראי. כאשר זה יקרה, *JRI-Poland* יכלול טופס לכרטיס אשראי, באנגלית ובפולנית, באתר האינטרנט שלו.

עדכון הרישומים

הספר **שורשים יהודיים בפולין** (*Jewish Roots in Poland*) מאת מרים ויינר, שיצא לפני פחות משנה, הוא, למעשה, הרשימה המפורטת היחידה של רישומים יהודיים בפולין שהתפרסמה אי פעם. למרבה הצער, כמו כל רשימה מסוג זה, היא הפכה מיושנת כמעט ברגע שהתפרסמה. מאחר ש-*JRI-Poland* חייבת לדעת בדיוק מה קיים כדי שתוכל לתכנן את הזמנת דפי המפתחות, הסכים הארכיון להמציא מידע מעודכן על הפנקסים של אותן העיירות שיש להכין להם מפתח. מידע זה יעזור ל-*JRI-Poland* להעריך בצורה מדויקת יותר את מספר הדפים שיש להכין להם מפתח וכך

רישומי יהודים בפולין הרוסית *

שנים	1825-1808**	1826***1865	1897-1866	1940-1898
סוג/מיקום רישומים קתוליים במיקרופילמים של המורמונים כ-2,000 סלילים	מיקרופילמים של המורמונים לא מצולמים	רישומי יהודים בארכיון הממלכתי הפולני	רישומי יהודים במשרדי העירייה	רישומי יהודים (USCs)
מצב המיפתוח <i>JRI-Poland</i>	לא מתבצעת הכנת מפתחות	איגודי עיירות Shtetl CO-OPs	פרוייקט הארכיון הפולני	לא זמין

* מתייחס לרישומים במקומות שבאיזור האוטונומי למחצה תחת שלטון רוסי, הידוע כ"ממלכת פולין" (או Congress Poland). השטח מהווה כמעט מחצית של פולין של היום. השפות שבהן נרשמו הנתונים: עד 1867: פולנית, 1868-1916: רוסית, מ-1917 ואילך פולנית.

של מקורות יהודיים בפולין (JRI Poland). הוא הגניאלוג של הצוות הבינלאומי העורך מחקר על המוטציה של התכונה הגנטית ביתא תלסמיה (beta-thalassemia), הקשורה למשפחתו, והוא אחד המחקרים של מאמר מדעי הקשור לפרוייקט. כחלק מהמחקר הגנטי, הוא מתעד את המקרים הנדירים שתכונה זו מופיעה במשפחות אשכנזיות בגולה. ב-1986 הוא יצא לגימלאות ממשרת היושב ראש של קבוצת החברות הבינלאומית אינטליט (The Intalite International Group of Companies).

** הרישומים באיזור שהיה קודם גליציה התחילו בערך ב-1787; שפת הרישומים הייתה או גרמנית, או גרמנית ופולנית. הפורמט הוא בטורים ורוב הרישומים הם ללא מפתח. *** בערך מחצית האוסף של המיקרופילמים של המורמונים ניתן להשיג בארץ, במרכז לגניאלוגיה יהודית על שם דגלס גולדמן בבית התפוצות.

סטנלי דיימנד הוא המייסד והיושב-ראש של החברה הגניאלוגית היהודית (IGS) של מונטריאול, והמתאם של פרוייקט המפתוח

ארכיוני בתי-כנסת כמקור לרישומים חיוניים

הרולד לואן

שמות פרטיים, שם האב, תאריך הלידה, המקור, ולעתים רחוקות גם מקום המגורים.

רישומי בית-כנסת האמברו (וביהכ"נ הגדול). רישומים אלה מכילים 12 כרכים נפרדים בסליל מיקרופילם אחד, והסוגריים בכותרת רומזים לכמות הקטנה של רישומי ביהכ"נ הגדול בסליל זה. כל הכרכים, חוץ מהאחרון, מתייחסים ללידות, לנישואים ולקבורות של בית-הכנסת האמברו, וכרך 27 מכיל נתונים מסוגים שונים המתייחסים גם לביהכ"נ האמברו וגם לביהכ"נ הגדול. להלן טבלה המכילה רשימה מפורטת של תכולת פנקסי שני בתי-הכנסת*.

הערות לגבי טבלה זו:

כרך 17: רובו של הכרך הזה כתוב בעברית.
 כרך 19: שם הכרך הזה יכול להטעות, מאחר שהמידע על קבורות בתקופת מרס 1863 עד ספטמבר 1872 מכיל את המדורים הבאים:
 זרים וילדים, אנשים שאינם חברים, חברים ללא תשלום, חברים בעלי זכויות מיוחדות, מצבות (השמות בלבד, ללא הכתובות)
 כרך 27: כרך זה מכיל רישומים מסוגים שונים**.

רישומי בתי-הכנסת הגדול והחדש. רישומים אלה 20 כרכים נפרדים בתוך 13 סלילי מיקרופילם. כל הכרכים, חוץ מחמישה, מתייחסים ללידות, נישואים וקבורות של בית-הכנסת הגדול, וכרכים 3-7 מכילים רישומים של בית-הכנסת החדש. להלן רשימה מפורטת*.

הערות לגבי טבלה זו:

1. כרכים מס' 140, 141: התאריכים (במידה שהם מופיעים) הם תאריכים עבריים וכן השמות הם בעברית. בהרשומים אין כל תאריך.
 2. החל מ-1 ביולי 1872 כל הקבורות נרשמו בפנקסי בית-הכנסת המאוחד (United Synagogue).

רישומים אורחיים ורישומים עבריים - כמה הם שונים זה מזה? המונח רישומים עבריים מתייחס לאותם רישומים,

גילויים באינדקס הגניאלוגי הבינלאומי (IGI). גילוי רישומי הלידות של הילדים של הורי הסבים שלי, ראובן ואמיליה הארט, וכן של ילדי בתה וחתנה של אמיליה, פרנסס וסימון ון דר לינד (Van Der Linde), באינדקס הגניאלוגי הבינלאומי (IGI), עוררו את התעניינותי ברישומי הלידות של בית-הכנסת הישן האמברו (Hambro) בלונדון, מאחר שלפי האינדקס הנ"ל כל הלידות האלה היו קשורים לבית-כנסת זה.

רקע היסטורי. לפני 1837 היהודים באנגליה ובוויילס רשמו בדרך כלל את הלידות בפנקס בית-הכנסת, ובמקומות שלא היה בית-כנסת רשמו אותן לפעמים בכנסייה. מאחר שנישואים וקבורות של היהודים נערכו במסגרת בית-הכנסת, כמעט בטוח שאלה נרשמו בפנקסי בתי-הכנסת. בשנת 1836 אישר ויליאם הרביעי את החלטת הפרלמנט שהסדירה את רישומי הלידות, הנישואים והפטירות באנגליה ובוויילס. החלטה זו נכנסה לתוקף ב-1 ביולי 1837, ופירוש הדבר היה שכל מי שלא דאג לרישום לידה, נישואים או פטירה לאחר תאריך זה עבר על החוק.

פעולות ההעתקה. את העתקת פנקסי בית-הכנסת האמברו התחלתי ב-1990, בניסיון לגלות על אבותי יותר פרטים, שנכללו, לפי ההשערה, ברישומים אלה, ומהר מאוד התפתחה עבודת ההעתקה לפרוייקט יותר רחב, שמטרתו הייתה להפוך את הרישומים החשובים האלה לזמינים ונגישים גם לחוקרי משפחה אחרים. בימים הראשונים ההם, הועתקו רישומי בית-הכנסת האמברו ממיקרופילמים על נייר, ואחר-כך נעשו רשימות מסודרות של לידות אלה, בשימוש במכונת כתיבה רגילה. הרשימות נעשו לפי סדר כרונולוגי, בעקבות הרישומים המקוריים.

פרוייקט המפתוח. בשנות ה-90 הראשונות גיליתי את הפוטנציאל המופלא של בסיס הנתונים הממוחשב, ואחרי תקופת לימוד לא קלה הייתי מסוגל לערוך מפתחות של הרישומים, לפי שם משפחה, שם פרטי, תאריך לידה או כל שדה אחר. רישומי הלידות, שסידרתי לפי שם המשפחה של הנולד, מהווים בסיס נתונים נוח לחקירה, והוא מכיל גם

הכתובים כולם או חלקם בעברית, שנרשמו בפנקסי בית-הכנסת על-ידי המזכיר או הרשם, מתחילת תקופת רישום האירועים באותו בית-כנסת (בדרך כלל בשנות 1700 המאוחרות). רישומים אורחיים מתייחסים לרישומי תעודות לידה, נישואים ופטירה שנעשו בעקבות החוק של ויליאם הרביעי. רק במקרים שם רישומי נישואים שתי הקטגוריות כלולות בכרכים הנ"ל.

רישומי נישואים.

1. עד ל-1 ביולי 1837, הרישומים העבריים (נאישורי הרבנים) הם היחידים, חוץ ממספר כתובות, הזמינים לחוקר. מידע על ארץ המוצא של החתן או של הכלה ניתן רק באישורים הרבניים לנישואים, שאינם כלולים בכרכים אלא מוזכרים במשרד הרב הראשי, לונדון.
2. הרישומים העבריים מכילים בדרך כלל את המידע הבא: תאריך הנישואים (לפעמים רק התאריך העברי), שמות הכלה והחתן (חלק מהרישומים מכילים רק את שם האב, בכתב עברי), שם הרב המסדר את הקידושין ושמות העדים. לעתים, ניתן גם משלה-היד של אחד משני האבות, כגון עושה-עפרונות, איש-הלימונים, "ואכער" (אדם שנשאר עם הנפטר עד לקבורה), משרת, "קוכען-מאכער" (אופה), וכו'. לעתים הרישומים מציינים את שמו של דוד או סב ידוע של הכלה או של החתן, או את שמו של הבעל הראשון של אלמנה שנישאת, או מציינים מקרה של גיור, או הכוונה לעבור אחרי הנישואים לעיר המוצא של האב. רישום מקום המגורים של הכלה או החתן, ברישומים העבריים, הוא נדיר מאוד.
3. תעודות הנישואים שברישומים האורחיים (אחרי 1 ביולי 1837) מכילים בדרך כלל את המידע הבא: תאריך הנישואים, השם הפרטי ושם המשפחה של החתן ושל הכלה, האם הם ב"גיל מלא לנישואין", המצב האישי (רווק, רווקה וכו'). הדרגה או המקצוע, מקום המגורים בזמן הנישואים, השם הפרטי ושם המשפחה של האב, מקצוע האב, האם האב בחיים בזמן הנישואים (ואם לא, אישור פטירה), חתימה של החתן ושל הכלה, מקום הנישואים ושמות העדים. הנתונים ברישום האורחיים איפשרו הכנסת הכתובות שת החתן והכלה לתוך בסיס הנתונים. מידע נוסף זה הוא בעל ערך רב לאלה המחפשים את הנתונים המתאימים של מפקד האוכלוסין, מאחר שבחיפוש כזה יש צורך בכתובת מדויקת.

רישומי לידות

הרישומים העבריים של הלידות מספקים בדרך כלל את תאריך הלידה, השם הפרטי ושם המשפחה של הילד, שמות ההורים וכתובותיהם. ברישומים מוקדמים בדרך כלל חסרה כתובת וחסר שם האם, ולעתים מושמט גם שם האב. הרישומים האורחיים מספקים אמ המידע הבא: תאריך הלידה, השם הפרטי והמין שך הילד, השם הפרטי ושם המשפחה של האב, השם הפרטי, שם המשפחה והשם שלפני הנישואים של האם, העיסוק של האב, התיאור ומקום המגורים של המודיע (בדרך כלל הורה), ותאריך הרישום.

רישומי פטירה וקבורה. הרישומים העבריים של הקבורה מספקים בדרך כלל את תאריכי הפטירה והקבורה, שם המשפחה והשם הפרטי של הנפטר, ולפעמים גם את הכתובת או השם של המוסד שבו האיש נפטר. לעתים, ברישומים

המאוחרים יותר, כלולים גם פרטים על הקשר המשפחתי (ילד, נפטר בלידה, בן, בת, אשה, אלמנה), יחד עם שם האב או בן-הזוג. מקום הקבורה נרשם לעתים רחוקות מאוד; ובמקרים שנרשם הפרטים הם כל כך עמומים שהיום ערכם האיפורמטיבי מועט (ראה להלן ציטוטים מהפנקסים).

מיפתוח רישומי הנישואים. השדות הבאים נבחרו להיכלל בתדפיסים. לשמות המשפחה של החתן ושל הכלה הוכנו מפתחות נפרדים, וכך נתקבלו שני תדפיסים נפרדים.

שם הכלה (שדה ממופתח): מקום מגורי הכלה, אבי-הכלה, שם החתן, מקום מגורי החתן, אבי-החתן, מקור, מס' התייחסות, תאריך הנישואים, או

שם החתן: מקום מגורי החתן, אבי-החתן, שם הכלה, מקום מגורי הכלה, אבי-הכלה, מקור, מס' התייחסות, תאריך הנישואים.

שינויים בנהל. העתקת הרישומים העבריים של נישואין שאחרי מרס 1841 הופסקה, והועתקו רק הרישומים האורחיים (תעודות נישואים). שינוי זה נעשה מפני שהורגש שרישום המכיל גם כתובת יהיה בעל ערך רב יותר לחוקר תולדות המשפחה, וכן יהיה גם רישום שם המשפחה של האב במקום השמות הפרטיים של אבות החתן והכלה. במשך תקופת המעבר, מיולי 1837 עד מרס 1841, הייתה חפיפה בהעתקה, ובה נרשמו גם הרישומים העבריים וגם האורחיים. אם החוקר מחפש מידע ספציפי מרישום שנעשה אחרי 1841, שנמצא רק ברישומים העבריים, אפשר לשלוף גם זאת מתוך הכרכים האלה.

ציטוטים מהפנקסים. עמימות וחסר דיוק, במיוחד ברישומי הקבורה, במקרים הנדירים שבהם מתוארת חלקת הקבר, יכולה להיות מתסכלת ביותר אם מחפשים קבר מסוים. הדוגמות הבאות ממחישות קושי זה:

הבן של אלכס ג'ונס שוכב סמוך למנוח לוי יעקבס בקבר האחרון בשורה הראשונה מדלת האולם.

שוכב קרוב לבור האשפה בחצר, האיש שנשרף ברח' מיטר, אולדגייט.

שוכב סמוך למאיר גולדסמית בגבעת הזרים על-יד הקור.

שוכב קרוב לראשה של פיבי הארט בשטח הזרים הישן.

גם הרישומים העבריים של הנישואים מכילים פרטים בעלי עניין אנושי. כך, למשל, אנו מוצאים בפנקס של בית-הכנסת הישן:

בזמן טקס הנישואים שקעה רצפת החדר, עם האנשים שעליה, וברחמי ה' הם לא נפגעו. (4 ביולי 1810).

סיכום התקדמות העבודה.

1. רישומי הלידות מבית-הכנסת האמברו הועתקו והוכנו להם מפתחות, כדלקמן:
 - כרך 2 - לידות 1770-1843
 - כרך 3 - לידות 1843-1873
 - כרך 4 - לידות 1873-1905
- סך הכול מספר השמות: 971

החדש. אם אוכל להשלים מטרה צנועה יחסית זו, הרי לחוקר תולדות המשפחה תהיה גישה (אם נזכור כי רישומי הנישואים של בית-הכנסת האמברו כבר ממופתחים) לרוב הגדול של הנישואים האשכנזיים שהתקיימו בלונדון בתקופה שבין השנים 1791 ו-1879.

הבעת תודה. לשלושה אנשים אני מבקש באופן מיוחד להביע את הערכתי ואת תודתי. ראשית, לאשתי היקרה מרים, על סבלנותה ושקדנותה בקריאת המיקרופילמים של רישומי הנישואים של בית-הכנסת הגדול, במשך 15 החודשים האחרונים. הפרוייקט הזה לא היה יכול להתבצע ללא עצתם, עזרתם ועידודם, במשך הרבה שנים, של אנתוני וג'ודי ג'וסף מברמינגהם (Anthony and Judy Joseph of Birmingham, UK). הם מצאים זמן, איכשהו, גם לנהל את "המחקר הגניאלוגי היהודי הבינלאומי" (*Jewish Genealogical Research - IJGR UK*), אירגון שעזר לכל-כך הרבה חוקרי תולדות המשפחה לחקור את שורשיהם היהודיים ולהרבות את הידע אודותם. אם כי הרבה רישומי נישואים מצפים עדיין למיחשוב ולמיפתוח כאן בירושלים, כל הרישומים הממופתחים נמצאים ב-IJGR UK.

הרולד לואין הוא פסיקאי בגימלאות, שבא לישראל לפני 30 שנה. הוא מחלק את זמנו בין העבודה המתוארת במאמר זה, חקר תולדות המשפחה, ובין תחביב מוזר למדי והוא איטוף שימושי לשון לא-רגילים. נוסף למאמציהם המשותפים בפרוייקט המיפתוח של רישומי בתי-הכנסת, הוא ואשתו משמשים מדריכים מתנדבים ב"יד-שרה".

* ראה כל הטבלאות, ההערות והנספחים במאמר המקורי באנגלית.

** הפירוט במאמר המקורי באנגלית.

2. רישומי הקבורות מבית-הכנסת האמברו הועתקו והוכנו להם מפתחות כדלקמן:
כרך 2 - קבורות 1770-1843
כרך 12 - קבורות 1843-1859
כרך 14 - קבורות 1859-1872
סך הכול מספר השמות: 1,490

3. רישומי נישואים מבית-הכנסת הגדול ומבית-הכנסת האמברו הועתקו והוכנו להם מפתחות כדלקמן:
כרך 8 - נישואים 1797-1837 (ביכ"ג האמברו)
כרך 27 - נישואים 1862-1867 (ביכ"ג האמברו)
כרך 27 - נישואים 1864-1865 (ביהכ"ג הגדול)
סך הכול מספר השמות: 585+585 לשני מפתחות נפרדים (חתן+כלה)

4. רישומי נישואים מבית-הכנסת הגדול הועתקו והוכנו להם מפתחות כדלקמן:
כרך 115 - נישואים 1791-1821
סך הכול מספר השמות: 1360+1360 לשני מפתחות נפרדים (חתן+כלה)

5. רישומי נישואים ותעודות נישואים אזרחיים מבית-הכנסת הגדול, שהועתקו ומחכים למיפתוח:
כרכים 115 ו-118 - נישואים 1821-1865
סך הכול שמות: בערך 2,500

מה בעתיד? השנים העוברות מביאות איתן ספקנות-מה לגבי ציפיותי להגיע לחיי נצח. לכן אני מרגיש שמטרה מעשית סבירה, לעת עתה, היא השלמת ההעתקה והמיפתוח של רישומי הנישואים של בית-הכנסת הגדול ושל בית-הכנסת

דרך לשיחזור קהילה יהודית

מנשה דוידוביץ

הקדמה

בבואנו לערוך ספר זיכרון לקהילה יהודית אנו נתקלים בבעיה של שיחזור שמות בני הקהילה שחיו בעיר לפני השואה. אמנם "לכל אחד יש שם", אבל מהו השם אנו לא יודעים. כיום, אחרי 50 שנה, קשה להשיג רשימות מפורטות מאת השלטונות המקומיים או המחוזיים, רשימות שהם ערכו לפני משלוח היהודים למחנות ההשמדה. בימים ההם, למען דעת מי ומי ההולכים הספיקה התרעה של שלושה ימים כדי להכין את הרשימות, היום גם אחרי שלוש שנים לא תקבל מענה מהם.

הדרך לשיחזור

ובכן, ישנה דרך, בה השתמשתי אני לצורך מחקרי ואציע זאת לכל חוקר, מתחיל או מנוסה. הבעיה העיקרית היא בגילוי

להיעזר גם ברשימת השרידים מבני אותה קהילה, על מנת לקבוע את שמות הנספים.

ניסיון מעשי

בדידי הוה עובדה, כאשר ניסיתי להתחקות אחרי שמות בני הקהילה אשר בעיר הולדתי במדינה במרכז אירופה. בעיר היו לפני השואה כ-5000 יהודים, מתוכם שרדו כ-10%, כמאתיים מהם הם עוד בחיים היום. למרות כל מאמצי אצל השרידים, ביד ושם, ובמקורות נוספים, לא הגעתי אלא לרשימה של כ-1200 שמות. ידד אחד שלי בעירי, קשיש מעל 80, אשר ביקשתיו לערוך רשימת נספים, ענה לי כי יותר קל לו להרכיב את שמות השרידים מאשר את שמות הנספים. השבתי לו שיעשה כן, ובכוחות משותפים הצלחנו להרכיב רשימה של כ-440 אנשים ששרדו, דבר שהיה לי לעזר רב, כפי שאתאר לקמן.

בלית ברירה, פניתי למכרה נוצריה אחת בעיר, מורה בפנסיה, וביקשתי ממנה לגשת לארכיון ולהכין רשימה של הילדים היהודיים שנולדו בשנים 1928-1944. אחרי שבוע קיבלתי ממנה רשימה של 106 ילדים יהודיים שנולדו בשנת 1929. לרשימה היה מצורף מכתב, ובו היא מודיעה לי שלצערה הרב היא לא יכולה להמשיך בעבודתה, מכיוון שבעיריה אמרו לה שזה נגד "חוק צנעת הפרט". איך יתגוננו בבוא העת אם יבוא מן דהוא מן הכלולים ברשימה ויטען: על סמך מה שיחררו נתונים עליו לכלל הציבור? לא עזר לי ההסבר כי ילדים אלה כבר לא יבואו, לצערנו הרב, ואם יבואו, הדבר האחרון שיעשו הוא לבוא בטענות נגד העיריה על כך שפירסמו נתונים על אודותם. לא עזרה לה העובדה שבעבר הרחוק היא היתה המורה של ראש העיר ושל מנהל הארכיון שבעיר, איסור הפירסום נשאר בתוקף.

ואז פניתי לשגרירות של אותה מדינה, הצגתי לפני מיופה הכוח את הבעיה, בצירוף מכתב מיד ושם, בו הם מעידים על

כך שאני עורך את המחקר מטעמם. אחרי דין ודברים הצלחתי לשכנעו שיכתוב מכתב המלצה לראש העיר, ויבקש ממנו לאשר את המשך המחקר. המכתב עשה את שלו ואחרי שבוע ימים קיבלתי רשימה של 1450 ילדים שנולדו בשנים 1928-1944. מה שהגדיל את ערך הרשימה הוא שהיא כללה גם את שמות ההורים, כ-1700 במספר, כי היו הורים שהולידו גם 3 או 4 ילדים באותה תקופה. האימהות הלכו לכבשנים יחד עם ילדיהם, כך שגם הן יכולות להיחשב כקרבנות. ואילו לגבי האבות, יכולתי לערוך השוואה עם רשימת השרידים שהרכבנו מקודם, כנזכר לעיל. כך הגעתי לרשימה של כ-4000 שמות של נספים בשואה, שאני מקווה לפרסם אותה אי"ה בספר הזיכרון, בקרוב.

סוף דבר

יגעת ולא מצאת, אל תאמין. הצעתי דרך זו גם ל"יד ושם", שם הצליחו עד היום לאסוף רק כשני מיליון וחצי שמות של קרבנות השואה, מפי שרידים וממקורות שונים, מתוך 6 מיליון נספים. הקושי הוא במציאת האנשים אשר יתמסרו לכך, יבנו את הקשר עם מוסדות עירם וישיגו את הרשימות. זה יכול להקפיץ את מספר השמות בשיעור ניכר, כי הרי הילדים היו כשליש מקרבנות השואה. חשובה וגדולה המשימה של ההנצחה, ואסור שהאפשרות המוצעת כאן תוחמץ. זאת תהיה אבידה, אבידה תרתי משמע.

*מנשה דוידוביץ הוא בוגר הטכניון בהנדסת תעשייה וניהול
דוקטורנט במדעי היהדות באוניברסיטת תל-אביב, ומרכז את
ה"קבוצה בעלת עניין מיוחד" (SIG בלע"ז) של הונגריה
בחברה הגניאלוגית הישראלית. הוא חיבר שני ספרי גניאלוגיה
משפחתיים, וכעת הוא עוסק בהוצאת ספר להנצחת קהילת עיר
הולדתו, כמתואר במאמרו.*

תולדות משפחת ויונטי (Vivante) והשוואה

יצחק כרם

את רחל בחזרה למשפחה, אך ההמון הסוער הצליח להכניס אותה בכוח לכנסיה לטבילה, ואחר-כך נישאה לרוון. התברר שרחל לא כל כך התנגדה לרעיון ההתנצרות, וכשנודע לקהל היווני האורתודוקסי שבתו של היהודי העשיר ביותר בעיר הפצה להתנצר והשלטונות התנגדו לחטיפתה, הרגיש האספסוף שהדת האורתודוקסית נכבדה והיה נחוש ביותר להביא אותה לטקס ההתנצרות. ב-18 באפריל שלח המושל 100 חיילים ו-200 עבדים לבית הכומר הבולגרי, אביו של ספירידיון, לתפוס את רחל, אך היא נשלחה בינתיים לוונציה. ב-1865 נבחר בקורפו רב בשם יצחק רפאל טדסקי (Tedeschi), אשכנזי יליד אנקונה, שהיה התלמיד של הרב דויד אברהם ויונטי בת"ת המקומי.

משפחת ויונטי מקורפו בשוואה

כידוע, רוב יהודי קורפו ניספו כשהגיעו למחנה ההשמדה בירקנאו. בהעדר רשימות, לא ידוע כמה בני משפחת ויונטי עדיין התגוררו באי קורפו בזמן השואה, כי כפי שזכור למעלה, רוב בני המשפחה כבר היגרו למצרים או לאיטליה. אמו של אחד מדורי ההמשך לניצולי מחנות ההשמדה, חוקר ספרות לאדינו באונ' בר-אילן ד"ר שמואל רפאל, היא אסתר רפאל, מבית ויונטי, שנולדה בקורפו, הייתה במחנה אושוויץ-בירקנאו ושחררה על ידי הרוסים במחנה טרזיינשטאדט. אסתר היא הבת של אלגרה בללי (Allegria Belleli) ומנחם ויונטי, צאצא רחוק של הרב מנחם ויואנטי מקורפו, שעבד כסנדלר בקורפו. מתחילת מלחמת אלבניה ב-28 באוקטובר 1940 עד סיומה באפריל 1941, עברה משפחת ויונטי, יחד עם יהודי קורפו ושאר תושבי העיר, את הפצצות האיטלקים בתעלות הביוב מתחת לעיר. בבירקנאו הספיקה אסתר לראות פעמיים את אביה, שנשלח לעבודת כפייה, אך הוא לא חזר. אמה אלגרה ואחיה שמואל, שלא הספיק לעלות לטקס בר-מצווה, נספו במשרפות בירקנאו. אסתר תיארה את משלוחם ברכבת לבירקנאו בתיאור מזעזע: "זכורה לי תמונה איומה. אח של אבי, אליה ויונטי, ואשתו אספרנצה היו איתנו באותו הטרנספורט, אבל בקרונות נפרדים, ועמם שני תינוקות תאומים, שאפילו לא זכו לכרית מילה. כשהגענו לתחנה הסופית, לבירקנאו, נודע לנו שהתינוקות מתו באחת התחנות, וגרמני אחד השליך אותם בעוד הרכבת נוסעת".

ג'וליה ויונטי, בת שלמה ואסתר ויונטי, התחתנה בגיל 14 עם דוד בללי כשהוריה עברו לאלכסנדריה. שלושת אחיה ושתי אחיותיה חיו במצרים וכך לא נפגעו בשואה. ג'וליה נספתה באושוויץ. דויד בללי, סוחר בגדים, נפטר בקורפו ב-18 במאי 1944, יותר מחודש לפני גירושם של יהודי קורפו לאושוויץ. בנם פינחס בללי, יליד 1925, היה רוב הזמן במחנה בונה-אושוויץ מס' 3 ושוחרר משם על ידי הרוסים בינואר 1945, ועלה ארצה באוניה "חביבה רייק" ב-1946. במחנה הוא קיבל סיוע במרפאה על ידי הרופא היהודי ד"ר סמואלידיס (Samuelidis), שעזר ליהודים ויוגים ואחרים לעבור את שהותם שם בשלום ולצאת משם

משפחת ויונטי היא משפחה יהודית דגולה וידועה שמוצאה מאיטליה. מאות בשנים חייתה המשפחה ביוון, בייחוד באי קורפו. מוצאם של חלק מיהודי קורפו, שאינם ממוצא יווני-יהודי "רומאני", הינו מאיזור אפוליה (Apulia) בדרום איטליה, והם דיברו בדיאלקט של איטלקית-יהודית מוונציה. החל משנות ה-40 של המאה הי"ט החלו בני המשפחה, בעיקר הסוחרים, להגר מחצי האי היווני למנצ'סטר, אנגליה, והשתלבו בסחר הכותנה במסגרת המהפכה התעשייתית באותה התקופה. לאחר עלילת הדם בקורפו ב-1891 החלה הגירה לטריאסט (Trieste), איטליה, ולארכסנדריה שבמצרים. יהודי קורפו נמשכו לטריאסט בגלל תרבותם היהודית-איטלקית. אלה שהיגרו למצרים נמשכו לשם, כמו יהודים ספרדים רבים מערי הבלקן, בזכות הפריחה הכלכלית, והשתקעו בעיקר באלכסנדריה, עיר קוסמופוליטית ומקסימה, שמשכה נתינים זרים רבים: יוונים-אורתודוקסים, איטלקים ויהודים. במקרים רבים שמרו בני המשפחה על אזרחותם היוונית, למרות שהותם הקבועה מחוץ לגבולות יוון. בני המשפחה התחתנו ביניהם, וגם התחתנו עם משפחות ידועות אחרות מקורפו, כמו בללי (Belleli), אוסמוס, מוסטאקי, נחשון ופרו (Ferro). בני המשפחה ביוון, באיטליה, ואפילו בצפון אפריקה נפלו קורבן לנאצים בתקופת השואה.

בגלל השואה והתבוללות, לא ניתן להגיע למקורות מידע רבים על משפחת ויונטי, ואי-אפשר לפתח תיאוריות ולהאר תיאורים מרחיקי לכת. אולם, דרך הגניאלוגיה, ניתן לאסוף פיסות מידע ולהתמקד בכמה מהישגי בני המשפחה, למפות הגירה, נישואין ולידות, ולדווח על גורלם בשואה. עתה, בעידן של המודעות הגוברת של דור ההמשך ושל ניצולי השואה, ראויה לציון המעורבות של צאצאי ניצולי השואה ממשפחת ויונטי בהנצחת גורל בני המשפחה. מאמר זה מכיל פרטים רבים על ייחוס בני המשפחה וגורלם בזמן הכיבוש הנאצי. רק כך ניתן להבין את סיפורם בשואה ולראות כיצד מצבו של כל יחיד נבדל ממצבו של בן משפחה אחר. דבר זה מאפיין משפחות יהודיות יווניות רבות שנחרבו ונפרדו בשואה.

משפחת ויונטי בקורפו במאות י"ח-י"ט

האיזכור הראשון בהיסטוריוגרפיה על משפחת ויונטי בקורפו, היה הנוכחות של הרב הדגול מימון אליהו ויואנטי באמצע המאה הי"ח, בשנת תקי"א (1751).

בשלהי המאה ה-18, התנצרה רחל ויונטי, בתו של מימון, ונכדה של סוחר עשיר בשם ויונטי. היא התנגדה לשידוך היהודי שערך לה סבה, והתאהבה בנוצרי צעיר בשם ספירידיון (Spyridion), ממשפחה של רוזנים. הוא הציע לה נישואין בתנאי שתתנצר. רחל נכנעה ובלילה של 17 באפריל 1776 ספירידיון חטף אותה. יהודי, שנתמנה על ידי הממשלה הוונציאנית לכתוב דו"ח על האירוע, חשד בספירידיון, עוד לפני חטיפתה, בגניבת רכוש מבית ויונטי. ספירידיון נחשד בגניבת בדים, דברי ערך, וכל תכשיטי רחל ואמה. כאשר נודע למשטרה הוונציאנית על הפרשה, רצו השוטרים להביא

מחוזקים. אשתו של פינחס, רבקה בללי, ניצולה שואה מקורפו ומעפילה באונית "הברייטה סולד" באוגוסט 1946, היא אחות של רחל בללי, האם של פעילת דור שני לניצולי שואת יהודי יוון, בקי בללי אילון. האחות של פינחס, שרה בללי לוי, ילידת 1929, היתה גם היא באושוויץ, ולאחר השואה התחתנה עם נחמיה לוי והיה ברמת גן. בנה, דוד לוי, התחתן עם גלית, הבת של פנינה ויונטי שושני. האחרונה היא הבת של יוסף ויונטי, שהיה פרטיזן ביוון ועבד כמסגר בארץ לאחר המלחמה, ואנה שחזרה מאושוויץ. אחיו של פינחס, שלמה (סולמון) ז"ל, יליד 1923, ניצל מאושוויץ והיגר לקליבלנד בארה"ב לאחר המלחמה. הוא התחתן 3 חודשים לפני המשלוח לגרמניה עם אלגרה מוסטאקי, שאח"כ נספתה באושוויץ. לאחר השואה, הוא התחתן עם רוזי מטרנסילבניה, וילדיו הם: ריטה גדלר מפלורידה, שהיתה פעילה באירגון דור שני לניצולי שואה בקליבלנד, ג'וליה פפלו מדנבר ודויד מקליבלנד. האח נסו בללי, רווק, נשלח לעבודה באושוויץ, ולא חזר.

האחות של פינחס, אסתר, שהתחתנה עם מנחם בללי, נספתה בשואה יחד עם בעלה ושני בניהם נסו ודויד. אחות אהרת של פינחס, רבקה, התחתנה עם סנדלר מאתונה, שלמה בן-גיאת, שבא לקורפו לשרת בצבא. כשפרצה מלחמת אלבניה, רבקה היתה בהריון ובעלה גויס ונהרג בקוניספולי, אך גופתו לא נמצאה. רבקה ובנה הקטן, יעקב, מתו באושוויץ. לפינחס היו עוד שתי אחיות שמתו במחנה ההשמדה - בלינה בללי ואליקי. לסבתא אסתר ויונטי היה עוד אח בשם ליאו ויונטי, שהתחתן עם רחל בללי. בנם ניסים מת באושוויץ, והאחות אלגרה ניצלה מאושוויץ והתחתנה עם אסיר פוליטי יוני בשם סטליוס (Stelios) והם גרים היום בכריתים. לסבו של פינחס, שלמה ויונטי, היה אח בקורפו בשם מימון ויונטי אשר בחנותו הקטנה עשה מנעולים ומפתחות. בנו רינו יהוד עם אשתו מתילדה כהן וילדו נשרפו באושוויץ. למימון ויונטי היה בן אחר בשם סלבטור ויונטי ששרד באושוויץ, אך איבד את אשתו טינה אוסמוס ושני ילדים קטנים. לאחר השואה, היגר סלבטור לקליבלנד, עבד בתור שרברב, התחתן עם גיורת גרמניה בשם אלסי והיו לו ילדים בשם מימון ואנט.

משפחת ויונטי בטריאסט במאות י"ט וכ'

בטריאסט חי ארון ויונטי שנבחר לכהן בבית משפט השלום העירוני הזמני ב-1805, הפעם הראשונה שיהודי נבחר לתפקיד עירוני זה. ארמון ויונטי בטריאסט נבנה בשנת 1844.

ב-1891 לאחר עלילת הדם והפרעות שבהם נהרגו 22 יהודים, עברו רבים מיהודי קורפו לטריאסט, וביניהם, פרט למשפחת ויונטי, גם משפחות רומאנו, סיוזאנה, פרו (Ferro), ויטרבו, קבליירו, אוזמו, דה פאנו (Da Fano) וקנטוני. בשנות השלושים פנה פעיל ציוני, מנחם ויונטי, לבן עירו שאול קולבי כדי שיאסוף באלבניה כסף עבור הקרן הקימת.

משפחת ויונטי מקורפו בתקופת השואה בטריאסט

רבים ממשפחת ויונטי בטריאסט (שם אייתו את שם משפחתם Vivante) מתו בשואה. באופן כללי, לקורפואים בטריאסט היו קשיים רבים מבחינה כלכלית, ולא הרגישו שיכלו להרשות לעצמם לברוח מן העיר. כבר ב-1939, בגלל החוקים האנטישמיים האיטלקים, פוטר הרופא ג'ורג'ו ויונטי

מעבודתו, ויותר מאוחר נשלח למותו במחנה. ב-23 במאי 1944 נאסרו ונשלחו לאושוויץ דויד ויונטי, יליד 1891, בנם של דניאל ויונטי ואסתר ישראל, אחותו אנה, ילידת 1898 ונשואה לאברמו סלבטור נחשון (נשלחה לאושוויץ ב-12 ביוני 1944), האח פליצ'ה, יליד 1889, והאחות רחל, ילידת 1887. אלסנדרה סאלוניקיו, ילידת 1891 ונשואה לזכריה ויונטי, נאסרה ב-6 בנובמבר 1944, נשלחה לברגן בלון ב-24 בפברואר 1945 ומתה במחנה ב-15 באפריל 1945, לאחר השיחרור. זה היה גם הגורל של בנותיה: אנריצ'טה (Enrichetta), ילידת 1921 שנשלחה לרבנסברוק ב-24 בפברואר 1945, אסתר, ילידת טריאסט ב-1918 (נפטרה במחנה לאחר השחרור ב-4 ביוני 1945) וג'וליה, ילידת טריאסט ב-1915, (נפטרה בברגן בלון ב-30 באפריל 1945).

דיאמנטינה (טינה) ויונטי, ילידת טריאסט ב-1928 נאסרה על ידי האיטלקים יחד עם אמה, והשתחררה מברגן-בלון. לאחר מלחמת העולם השנייה היא התחתנה עם דינו שאלוניקיו והתגררה בטריאסט.

הבן מואיז, יליד טריאסט ב-1925, נאסר ב-17 בדצמבר 1943, נשלח לאושוויץ ב-6 ינואר 1944, ומת בברגן בלון במאי 1945 לאחר השחרור. מכל המשפחה ניצלה בת אחת בלבד, טינה.

משפחת ויונטי נוספת בטריאסט נספתה בשואה. אנריצ'טה קיימי, אשתו של מימון ויונטי, ילידת קורפו ב-1869, נאסרה בטריאסט ב-20 בינואר 1944 ע"י הגרמנים, נכלאה בסאן סבא, ונשלחה לאושוויץ ב-28 בינואר 1944. בהגיעה לאושוויץ ב-2 בפברואר 1944, היא הובלה מיד למותה בתאי הגזים. הבן, ליאונה, יליד טריאסט ב-1903, נשוי עם פאצ'ינה, בתם של דוד ישראל ואליוורה ויונטי, נאסר בטריאסט ב-23 במאי 1944, נשלח לאושוויץ ב-12 ביוני 1944, ומת במחנה בתאריך לא ידוע לאחר 19 בספטמבר 1944. פאצ'ינה היתה עם בעלה עד שהגיעו לאושוויץ, ונפטרה בברגן בלון לאחר 15 אפריל 1945. שלושת ילדיהם נספו בהגיעם לאושוויץ. בן יותר גדול של אנריצ'טה ומימון, בן-ציון סבינו ויונטי, יליד 1899, נשוי לאלסנדרה ויונטי, נאסר בטריאסט ב-23 במאי 1944, נשלח לאושוויץ ולא חזר. כידוע, הגרמנים שלחו אפילו מטופלים יהודים מבתי חולים למחנות ריכוז בפולין. בין 24 יהודים שנשלחו מבית החולים הפסיכיאטרי המחוזי של טריאסט ב-28 במרץ 1944 היו אנגלו ויונטי וקרמן ויונטי.

פליצ'ה ויונטי אחר, בנו של שמואל וגראסיה, לא נשלח למחנה ריכוז. צאצאים נוספים רבים ממשפחת ויונטי בטריאסט מתו בשואה. חלקם ידועים, כמו משפחת דוד ישראל, וחלקם לא, כי שמות המשפחה שונו עם נישואי נשות משפחת ויונטי, ולא תמיד ניתן לעקוב אחריהם. בכל אופן, אוזכרו במאמר זה בעיקר האנשים ששמרו את שם המשפחה ויונטי.

משפחת ויונטי האיטלקית בשואה

בענף הרומאי של משפחת ויונטי נכתב שם המשפחה Vivanti. רבים מבני המשפחה נספו בשואה, וראוי לציין אחדים מהם:

צ'זארה ויונטי, נחשב כמייסד האסכולה האיטלקית המודרנית ללימוד חוקי המסחר. יליד ונציה ב-1855, הוא לימד

באוניברסיטאות פרמה, בולוניה ורומא. הוא נפטר ב-1944 לאחר שברח לשווייץ. כאשר הוא, יחד עם קבוצת יהודים מוונציה ניסו לעבור ברגל את הגבול האיטלקי-שווייצרי, צפונית-מערבית לקואמו (Cuomo), אמרו להם החיילים השווייצריים שאם לא יחזרו לאיטליה, יסגירו אותם לגרמנים למחרת בבוקר. כשהחיילים ליוו אותם בחזרה, אמר להם בשקט חייל אחד לחזור בחצות, כשהוא לבדו ישמור, והוא יכניסם. וכך היה.

אני ויונטי היתה סופרת מפורסמת באיטליה. בתה הכנת ויויאן נהרגה בהפצצה גרמנית על לונדון ב-1941. אני סבלה מהחוקים האנטישמיים של מוסוליני: ספריה הוצאו מחוץ לחוק והיא נכלאה לתקופה מסוימת. היא נפטרה כאישה בודדה בטורין, בצפון איטליה, ב-1942. אילדבראנדו ויואנטי, היה אחד משבעת היהודים בשורות הפרטיזנים שלאחר מותם קיבלו את מדליית הזהב, אות הגבורה הגבוה ביותר באיטליה.

משפחת ויונטי-פרו: איטליה-קורפו-מצרים

אברהם חיים קלימן פרו (Ferro) נפטר בקורפו ב-1820. בעקבות בואו לקורפו לכהן כרב, השתרשה משפחה איטלקית-יהודית זו בקהילה, והפכה לחלק מהאליטה של הקהילה היהודית בקורפו והקהילה הקורפואית היהודית בטריאסט.

משפחת דליה פרו כהן (Delia Ferro Cohen) מאפיניט שילוב של העבר האיטלקי, הקורפואי, והמצרי של צאצאי משפחת ויונטי. דליה היא צאצא של ליאוני ויטו ויונטי ממנטובה (Mantua), איטליה, שנולד ב-1710. ילדיו הם ישראל סולומון (1740-1827), סאבאטו (Sabato) יעקב, גראזיאדו (Graziado), ג'וספה (Giuseppe) יליד 1750 ותמר ילידת 1751. לישראל סולומון שלושה ילדים: יצחק יליד 1770 נשוי למחילדה, סנסוני (Sansone), 1770-1856, שהתחתן עם פרלה נהון, וספרנזה שהתחתנה עם ברוך טרני. סנסוני היה אב לרב הידוע דוד אברהם ויונטי, שנולד ב-1804 או באנקונה ונפטר ב-1876. בגיל צעיר הוא הוסמך לרבנות ונתמנה לבית הדין של אנקונה. ב-1840 הוא נהיה רב הקהילה. הוא כתב הערות לשולחן ערוך ולספר החינוך, וקינות ל-24 קורבנות מקרב הסוחרים האנוסים שנתלו בעיר בהוראת האפיפיור פבלו הרביעי ב-1555, שיצאו לאור בספר "קצת מכתבי דוד אברהם חי" מאת ה' רוזנברג ב-1932, ובאיטלקית ב-1929 בשם David Rabbini degli Scritti degli Saggio Avraham Vivante. הרב דוד ויונטי התחתן עם אלגרה מורפורגו, ונולדו להם הילדים לורה, ישראל, ויטו, אנטה, רחל, ופרלינה. לורה התחתנה עם סנסונה ויטרבו. ילדיהם היו אריאנה, פלמיניו (Flaminio), דיאמנטה (1860-1939), ויטאלינו (Vitaliano), סנדרה, ליאונארדו, אומברטו ואדלה. אריאנה התחתנה עם אליה פרו מקורפו. להם היו 12 ילדים ו-80 צאצאים, שרובם מתו בשואה. פלמיניו היה נשוי לאריאנה ויונטי, שנולדה באנקונה ב-1864 ונפטרה בבולוניה ב-1962. פרופ' מרדכי רבלו (Rabello) מהחוג למשפטים באוני' העברית בירושלים הוא בן לזוג זה, מצד בתם עדה שהתחתנה עם אנגלו סוליאני (Angelo Soliani) ובתה אלבה שהיא אמו של פרופ' רבלו. משפחת רבלו ברחה לשווייץ ב-1943. הסבתא של דליה פרו כהן, דיאמנטה,

התחתנה עם אבראמו במבולי פרו. ילדיהם היו: ג'ודיטה (קורפו 1881, טריאסט 1940), ויטוריו (נולד בקורפו ומת צעיר באלכסנדריה) מרקו (קורפו 1884, בואנוס אייריס 1955), ג'ורג'יו (קורפו 1889, טריאסט 1965), פאצ'ה (קורפו 1887, וינה 1935), ארנסטו, (קורפו 1893, ציריך 1959), ורנאטו (קורפו 1899, אודינה, איטליה 1966). לכל הבנים היו בנים: מרקו במינכן, פאצ'ה בוינה, ארנסטו בציריך, ג'ורג'יו בטריאסט ורנאטו (Renato) במילאנו. האחים פרו נשארו נתינים יוונים, ולפי חוקי הגזע האנטישמיים האיטלקים ב-1938, יהודי שבא לאיטליה לאחר 1919 גורש מהמדינה. רנאטו, אשתו מרסלה פורטי (ילידת אלכסנדריה 1904) וילדיהם דליה (ילידת ציריך 1924), רוג'רו (יליד מילאנו 1926) וגואידו (יליד אודינה 1934) נסעו ב-1938 לאלכסנדריה, להוריה של מרסלה, צ'זרה פורטי ואמליה ויטרבו פורטי.

משפחת ויונטי-פרו-ויטרבו ביוון ובאיטליה בשואה

משפחת רנאטו פרו (Renato Ferro) בחרה עיתוי לא מוצלח ועברה מצרים לאתונה ב-28 באוקטובר 1940, ביום שאיטליה התקיפה את יוון באלבניה. בסתו 1943, כשהגרמנים הפכו לשליטים הבלעדיים ביוון, עזרו למשפחת רנאטו ילדים יוונים של המשפחה, וכל חמשת בני המשפחה באיזור אתונה ניצלו. למשפחת פרו היו תעודות מזויפות והם הסתתרו בהרים באיזור דרבקיסטה. המשפחות אסימאקופולוס (Assimokopoulos), רובין, מת'יאופולוס (Mathiopoulos), ליברופולוס (Livropoulos), וורטידאס (Versides) סיכנו את חייהם על מנת להגן על היהודים האלה, ואחדים מהם אף הצילו יהודים אחרים. גברת ליברופולוס ובנה ליאונידאס נעצרו על ידי האיטלקים. האם נשלחה לבארי ושחררה על ידי האמריקאים. הבן נשלח למחנה עבודה גרמני בדרוזן. כשהמחנה הופצץ, נשרפו כל בגדי העובדים ובין ההרוגים הרבים היה מנהל המחנה. ליאונידאס ועוד אסיר ניצלו את המצב וביקשו רשות לנסוע ליוון להביא בגדים מתאימים להלוויה, ותרמיתו עבדה! ביוון הוציאו לו תעודות רפואיות והוא לא חזר לגרמניה. באיזה שהוא שלב של הכיבוש הגרמני הוסתרה גם דליה פרו שבוע בבית ליברופולוס.

ג'ורג'יו פרו נלחם ב-1912 עם היוונים נגד תורכיה, וקיבל עיטורים על כך מממשלת יוון. בזמן השואה, ג'ורג'יו, אשתו יולה (Yola) ויטרבו, ילידת קורפו, בנו לוצ'אנו (Luciano) ובחו אידה הסתתרו ברומא ונעזרו על ידי נוצרים, שאף סיפקו להם תעודות מזויפות. יולה היתה הבת של ויטאלי ויטרבו, סוחר, אח של דיאמנטי ויטרבו, כלומר ג'ורג'יו ואשתו יולה היו בני דודים ראשוניים, מנהג נפוץ בקרב יהדות ספרד. האחים של יולה היו יוליו והקסור. הילדים של יוליו ויטרבו, אריקו ונדיה, נשלחו ממחבואיהם ברומא למקלט בטוח בציריך, אצל ארנסטו פרו, גיסו של דודתם יולה ויטרבו פרו. אריקו חי היום בניצה, צרפת, ואחת משלוש בנותיו תמר קוסונובו (Cosonovo) מתגוררת ביישוב תקוע בארץ. אח אחר של דיאמנטי, שכמובן אף הוא צאצא למשפחת ויונטי, היה ליאונרדו ויטרבו, שמת בשנות השלושים, כשכל אחי ויטרבו היו בטריאסט. בנו של ליאונרדו, טוליו (Tulio), היה רווק, ופעיל בקהילה הקורפואית והיהודית הכללית. בנות ליאונרדו, מרגריטה וסלביה ז"ל אף הן היו רווקות.

משפחת ויטרבו

J.A. Romanos, "Histoire de la Communauté 2 Israelite de Corfu", Revue des Etudes Juives, Vol. 23 (1891) p.74.

The Jewish Chronicle, August 18, 1865, p. 5 .3 and Pearl Preschel, "The Jews of Corfu", Unpublished PhD Thesis, Dept. of Near Eastern Languages and Literature in the Graduate School of Arts and Sciences, New-York University, February 1984, p. 76.

4. (ע) שמואל רפאל, בנחבי שאול, יהודי יוון בשואה, פרקי עדות, תל-אביב, המכון לחקר יהדות שאלוניקי וארגון ניצולי מחנות ההשמדה יוצאי יוון בישראל, התשמ"ח - 1988, עמ' 463.

5. ראיון עם פינחס בללי, גבעתיים, 26 בנובמבר, 1991.
6. Mario Stock, Nel Segno di Geremia, Storia della Comunita Israelitica di Trieste dal 1200, Udine: Istituto per l'Enciclopedia del Friuli-Venezia Giulia, 1979, pp. 54-55, 59, 89.

7. ראיון עם ד"ר שאול קולבי, אביב 1990, ירושלים.

8. Silva Bon Gherardi, "La persecuzione Antiebraica a Trieste (1938-1945)", Udine: Del Bianco Editore, 1972, p. 86.

9. Liliana Piccioto Fargion, Il Libro della Memoria gli Ebrei Deportati dall'Italia (1943-45) Milano: Mursia Editore, 1991, pp. 605-607.

10. ראיון עם אמה הירשטיין, 25 באוגוסט 1991.
11. ראיון עם טוליו שאלוניקו, ראשון לציון, 21 באוגוסט 1991.

12. Bon Gherardi, p. 224.
13. Susan Zuccoti, The Italians and the Holocaust, Persecution, Rescue Survival, New-York: Basic Books, Inc. Publishers, 1987, p.236.

14. Enciclopedia Judaica, Vol. 16, pp. 196-107.
15. ראיונות עם דליה פרו כהן, ירושלים, 6 במאי, 1991, ו-30 ביולי 1991.

משפחת ויטרבו היא ענפה ולא ידוע אם ואיך כולם קשורים למשפחת ויונטי. ראוי לציין, בקונטקסט של השואה, שמשפחת ויטרבו אף הגיעה לתוניסיה ושמרה על נתינות איטלקית. לא ידוע אם סבלה המשפחה תחת הגרמנים, האיטלקים או הצרפתים, כמו אלפי יהודים תוניסאים אחרים שסבלו במחנות ריכוז או במחנה עבודה. בנו של סוחר תרופות אלסנדרו ויטרבו, אקילה (Aquila) שמעון, יצא לבד בגיל צעיר, לאחר מלחמת העולם השנייה ב-1943, לרומא ללמוד לרבנות. אביו של אלסנדרו הגיע לתוניסיה מליבורנו, איטליה. בתור אזרחים איטלקים, לא נגעו בהם שלטונות הכיבוש הגרמניים והאיטלקיים. כיום הרב אקילה ויטרבו בפנסיה, לאחר שנים רבות של שירות בתור רב של קהילת פדואה. בנו של הרב, אריאל, הוא עוזר מחקר אצל פרופ' סימונסון באונ' תל-אביב, במפעל ההיסטורי של תיעוד יהדות ניצוליה.

סיכום

במאמר זה, הצגתי פנים רבות של משפחת ויונטי ומסופחיה. היו ביניהם יהודים דגולים ויהודים פשוטים. רבים היו קורבנות לאנטישמיות ולשואה. רבים מקורפו ומטריאסט מתו במשרפות של הנאצים. מצד שני, התאפשר לרבים לברוח, להסתתר ולקבל סיוע מנוצרים ביוון ובאיטליה. חשוב לזכור את קורות החיים של בני המשפחות, כי כך ניתן להמחיש את השואה לדורות שלא הכירו את האירועים, ולהנציח את זכר השואה. אני מודה לכל הניצולים שהסכימו להתראיין ולהישף למחקר היסטורי זה.

יצחק כרם הוא היסטוריון של יהדות יוון וספרד, באוניברסיטה העברית בירושלים. הוא עורך עלון בדואר אלקטרוני "ספרד, העלון הספרדי". הוא עוסק גם בעשיית סרטים, והוא המייסד והמנהל של המכון ליחסי יוונים-יהודים באוניברסיטה של דנבר, ארה"ב.

ביבליוגרפיה

1. מאיר בניהו, היחסים שבין יהודי יוון ליהודי איטליה, מגירוש ספרד עד תום הריפובליקה הויניציאנית, תל-אביב, המכון לחקר התפוצות, תשמ"מ, עמ' 284.

הר הזיתים ומשפחת פרנס

אפרים לוי

משפחת פרנס היא אחת המשפחות הוותיקות בירושלים, מלפני 300 שנה, ועל פי המסורת היא עוסקת בענייני קבורה ובניין מצבות בהר הזיתים, שקיבלה ב"חזקה" ממנהיגי כוללות הספרדים בירושלים. שטר חזקה משנת תק"ג (1753) מזכיר את אחד מבני המשפחה "הרב עובד ב"ר יעקב פרנס המוכר אבני מחצב לכל מתי ישראל והוא ראש משמרת מארבע משמרות אשר פעה"ק".

בני המשפחה ניהלו את מלאכת החציבה, החפירה, הורדת הנפטר לקבר ובניית הקבר. הם היו המושלים בכיפה וביצעו

הר הזיתים שימש מקום קבורה לעם ישראל מדורי דורות. ההר נקרא בשם זה על שבימי קדם היה נטוע עצי זית. בימי הבית השני השתמשו בשמן הזית לצורכי בית המקדש, ומסורות בידניו שלאחר חורבן הבית השני היה ההר מרכז לאומי של העם, שבא מהגולה לחוג בו את תג הסוכות. בימי קדם נטמנו הנפטרים בשיפולי ההר באיזור עמק יהושפט, שנקרא בית הקברות העתיק, ובמרוצת השנים, כשגדל היישוב, נרכשו אדמות מהערבים השכנים ע"י הקהילה הספרדית, להרחבת בית העלמין.

את המלאכה כולה. סמכותם התפרשה גם בקרב בתי העלמין של העדות הגרוליות, המערבית והתימנית. הר הזיתים לא נתחלק לחלקות וגושים מסומנים במספרים, כמקובל בימינו בבתי העלמין. כל חלקה וחלקה נשאה שם מיוחד כמו: ראס אל-עמוד, צור, החסידים, הנביאים, סמבוסקי, וחלקות קטנות בכינויים: בוראק, מקום קאנדיל, מקום אילנות, מוואס ועוד. על-פי שמות אלה אותרו מקומות קבורה לאחר שנים. בני משפחת פרנס ידעו היכן מקומו של כל קבר בהר הזיתים, והכירו את מבואותיו ויציאותיו של ההר.

הפנקסים לציון מקומות הקבורה היו בידי בני משפחת פרנס, ששימשו כמורי דרך אל הקברים. שיטת הסימון של מקום קבורה היה: מראש של פלוני ולמרגלותיו של פלוני, בצד פלוני קבר פנוי או "דרך המלך", והכוונה לכביש ליריחו. בני המשפחה נודעו כגיבורים ואמיצי לב ושימשו לא פעם 'חיפוי', בשעת הלוויית הנפטרים נגד התקפות ערביי כפר השילות. בעלי הקרקעות הגובלות בהר הזיתים הציקו תדיר לקרובי הנפטר, ידו אבנים ופגעו במלווים ובקברים. בתוקף תפקידם קשרו בני משפחת פרנס קשרי רעות עם ערביי הסביבה מהכפרים טילואן, א-טור, אבו-דיס ועוד. בן ציון ב"ר משה פרנס, זקן המשפחה במאה האחרונה, היה הפקיד הראשי של בית העלמין בהר הזיתים מטעם כוללות העדה הספרדית בירושלים. הוא נולד בירושלים בשנת תר"מ (1880). הוא ואבותיו התגוררו בעיר העתיקה בשתי חצרות שבמרכז הרובע היהודי. מגורי המשפחה היוו מוקד לקשרי הידידות שביניהם לבין הערבים ואנשי הממשל, להצלת נפשות, בפרט בימי מאורעות תר"פ-תרפ"א (1920-21). בשנים תרצ"ו-תרצ"ט (1936-39) מילאה חצר ה"פרנסים"

תפקיד חשוב בהגנה על יהודי הרובע שעמדו בפרץ נגד מתנקשים ערביים. באומץ ובגבורה הדפו כל פגיעה ביהודים. בן ציון פרנס מילא תפקיד חשוב בעסקנות הציבורית, ובכל שנה לקראת ל"ג בעומר נוהג היה לצאת בראש שיירה לציון קבר רשב"י במירון, דבר שדרש תעוזה באותן השנים. במפעל האפייה של המשפחה בעיר העתיקה היה קיים תנור לאפיית מצות. בידי נשתמר כרטיס משנת תרפ"ד 1924 שניתן מטעם כוללות הספרדים בירושלים לנזקקים עבור קבלת מצות מתנורו של פרנס ושותפיו.

בתקופת דלדול הישוב היהודי בעיר העתיקה ערב הקמת המדינה, נטשה המשפחה את מגוריה בהצרות הרובע ועברה לגור מחוץ לחומות. צעד זה דוכך את סב המשפחה, בן ציון פרנס, שנפטר בי"ח טבת תש"יא (27.12.1950). בנו משה, שירש את מקומו בתפקיד הקבורה, לא האריך ימים. ההנהגה המרכזית עברה לידי בן אחיו, אליעזר פרנס, שעסק במלאכה במסירות עוד מהיותו צעיר. הוא הכיר את הר הזיתים ולפתחו השכימו סופרים, היסטוריונים ועוד, וביניהם הנשיא השני של מדינת ישראל, מר יצחק בן צבי, הסופר מ.ד. גאון ואחרים. הודות לבקיאותו הרבה במיקומן של חלקות בית העלמין לפרטיהן בהר הזיתים, סייע אליעזר פרנס, במיוחד לאחר מלחמת ששת הימים, לחשוף ולשקם את ההרס והחרבן הקשה שנמצא שם.

ב-1981 פירסמה מיכל פרנס מחקר על משפחתה בשם "משפחת פרנס – ראי לחיי הספרדים בירושלים במאה התשע-עשרה". הספר שזור בתעודות רבות ובסופו מובא אילן היוחסין של המשפחה, המשתרע על פני שמונה דורות עד סוף המאה ה-19.

בן-דוד אובד נמצא לאחר 39 שנים

לוסיין האריס

עמיתתה אראלה גולדשמיט, ששמה לב שכתבתי כי שמה של הלינה לפני נישואיה היה זייצ'יק (Zaychik). היא נזכרה שלפני כשנה צפתה בטלוויזיה בראיון עם אישה מירושלים, ניצולת שואה מפולין, שגם שמה היה קודם זייצ'יק. התברר כי אישה זו, גב' יעל רוזנר, התכתבה במשך שנים מספר עם הלינה, שהייתה בת-דודתו של אביה המנוח, שמעון זייצ'יק. כחמש שנים לפני-כן ביקרה גב' רוזנר אצל הלינה בורשה מספר פעמים, והייתה בקשר איתה עד לפטירתה, לפני שנה, הרבה מעל לגיל 80. גב' רוזנר אינה יודעת מה עלה בגורלו של יורק לויין ושל הוריו, אבל נודע לה שהלינה נישאה שנית בורשה מספר שנים אחרי המלחמה, המשיכה לעסוק בעבודתה המקצועית ואף ביקרה בישראל. למרבה הצער, למשפחתי לא היה קשר איתה מאז 1939, וכך, לצערנו הגדול, החמצנו את הזכות להכיר אישה טובה זו.

מוסר-ההשכל של סיפור זה, לעמיתיי הגניאלוגים, הוא לעולם אל תפסיקו את החקירה והחיפוש אחרי קרובים יקרים שעקבותיהם אבדו. הבשורה הטובה יכולה לבוא דווקא כאשר אתה מייחל לה פחות.

לפני כשנה כתבתי בכתב-עת זה כי בעזרתם האדיבה של גניאלוגים עמיתים בורשה ובמוזיאון השואה בוושינגטון (Ushmm) גיליתי כי הלינה לויין (Halina Lewin) שרדה בדרך נס בגטו ורשה, וב-1945 הייתה רשומה בקהילה היהודית של ורשה. הלינה לויין הייתה בת-דודתה של אמי, דרך נישואין. לא היה ידוע לי מה קרה לה אחרי תאריך זה, וכן לא היה לי כל מידע על גורלו של בעלה, יורק לויין (Jurek Lewin), מהנדס, ושל הוריו ליאון ורוזלי לויין.

בחושבי על האפשרות שהיא היגרה מפולין והתחילה חיים חדשים כפסיכולוגית, כתבתי מכתבים לארגוני הפסיכולוגים באוסטרליה, בארצות הברית, בקנדה ובארצות אחרות, אך לא הצלחתי לעלות על עקבותיה.

כשנודע לי לפתע על קיום מסד נתונים ב"מרכז לשורשים יהודיים" (מש"י) בקיבוץ מזרע, שלחתי את הפרטים על משפחת לויין לטלי הדר, חוקרת במרכז, והיא העבירה אותם לחוקרת אווה פלורסהיים בשדמות דבורה. אווה התייעצה עם

העיתון THE NORTH-CHINA HERALD

מקור שיעור לי למצוא את עקבות משפחתי ביפו במאה ה-19

דיאן וידלר ונל

להפוך את תעשיית הכותנה הסינית למונופול. במקרה אחר, הוא נתבקש על-ידי העורך לסקור את התנהגותו של רופא רמאי והוא חשף את האונאה. סבי היה גם מומחה לאמנות המזרח, והשלטונות אף הציעו לבנות מוזיאון, שיהיה מבוסס על האוספים שלו.

שנחאי היתה באותו זמן מיקרוקוסמוס בארץ אקסוטית, מאוימת מכל הצדדים. לעתים קרובות התפרסמו בעיתון מאמרים בעלי עניין יהודי, כמו למשל זה שהודפס ב-12 בפברואר 1904, "הבעיה של היהודי", והוקרא לפני האיחוד הציוני בשנחאי. לעתים גם מוסברים מנהגים יהודיים, כדי להפריך או למנוע דעות קדומות. העיתון, שיצא מאוגוסט 1850 עד שנת 1941, הוא מקור גניאלוגי טוב, כי הוא מוסר פרטים רבים, כגון רשימות של תושבים זרים ועסקיהם, רשימות של מסים עירוניים, סטטיסטיקה של מפקדי אוכלוסין, הודעות על עסקי מקרקעין. כל אלה פורסמו באופן קבוע. כשבדקתי את קרבת המשפחה של בן-דוד רחוק, מצאתי את ההודעה על נישואיה של סבתו, נורה יופה, שבה היה כתוב שהיא הייתה אחיינית של אם-סבתי, אתל לנדאו וידלר. אפשר לראות מיקרופילם של העיתון בספריית הקונגרס, באוניברסיטה של קליפורניה בברקלי, באוניברסיטה של אינדיאנה, באוניברסיטת הרוורד ועוד. לכל הכרכים יש מפתחות.

העתקים של המיקרופילם ניתן לקנות במרכז לחקר סין, Center for China Research, P.O. Box 3090, Oakton, Virginia 22124, USA.

חיפשיי אחרי בני משפחה אובדים נמשכים, ואני מחפשת עתה את אחיו של סבי, נד וידלר (Ned Widler) ומשפחתו. נד נולד בסינגפור והיתה לו אזרחות בריטית. הוא נפטר צעיר. שם אשתו היה ננסי (Nancy) והיא היתה מרוסיה. היתה להם בת אחת, אתל (Ethel), שנולדה ב-1925 בערך. אתל התחתנה עם חייל נוצרי מארצות הברית, ונולד להם ילד ב-1947 או 1948. האם והילד עזבו את שנחאי ב-15 או 16 בנובמבר 1948 והסבתא ננסי הצטרפה אליהם לאחר מספר חודשים. אינני יכולה לחפש נתונים עליהם בארצות הברית, מפני שאינני יודעת את שמה של אתל אחרי נישואיה, או את תאריך הלידה המדויק שלה. אם למישהו יש אינפורמציה שיכולה לעזור לי, אנא התקשרו אתי בטלפון, בדואר אלקטרוני או בדואר רגיל.

הטלפון: 541-926-8146 (ארצו

ת-הברית)

הדואר האלקטרוני: djwenzel@proaxis.com

הכתובת: 2820 12th Ave. N.W., Albany, Oregon 97321, U.S.A.

ב-1882 נולד סבי אמיל שמואל וידלר להוריו אתל ודויד וידלר (Widler), ביפו שבפלשתינה. דויד וידלר השתמש בשמו זה בעסקאות המסחריות שלו, ועל המדליה שקיבל על כך שעזר ליהודים מרוסיה להתיישב בפלשתינה בסוף המאה ה-19 הוא רשם את שם משפחתו יפה. אולי היה שם אימו יפה או יופה, ואולי אביו, יצחק, שינה את שמו מיצחק יפה ליצחק וידלר כאשר הגיש בצרפת בקשה לתעודת מסע, לצורך עסקיו. השם וידלר-יפה רשום בהודעה על מותו, שהופיעה בעיתון הציוני של שנחאי, Israel's Messenger, ביום ו', 16 בדצמבר 1904. לדויד ואתל וידלר היו 5 ילדים, אמיל, דורותי, אליזבת, נד (Ned), עלי (Elly), ונוסף להם הם גידלו את אחייניתם, נורה יופה. היו להם שני בתי מגורים, אחד ביפו ואחד בשנחאי. כשעזבו את יפו בפעם האחרונה ב-1894, הם התכוונו לחזור כעבור זמן קצר. מותו של דויד ב-1904 הביא את הקץ למגורים הכפולים. אתל מכרה את הבית ביפו ונשארה בשנחאי עד מותה ב-1932, וילדיה התפזרו לכל הכיוונים. הם הלכו לארצות הברית, קנדה, אוסטרליה, הממלכה המאוחדת וישראל. הבן הצעיר ביותר, אלי, חזר ועלה לישראל ב-1954.

אביו, ג'ורג' וידלר בא לארצות הברית ב-1930, והסבים שלי (אמיל ואשתו) באו ב-1935. אני גדלתי בברקלי, קליפורניה, לפני שעברנו לפורטלנד, אורגון כשהייתי בת 13. בעעורי הייתי מקשיבה לסיפורי סבי וסבתי על חייהם בסין. את רוב סיפוריהם שכחתי, אך ספגתי את הרעיונות ואת הערכים שלהם. כל כך התרשמתי מחוכמת משפחת וידלר, שרציתי לדעת איך השיגו אותה, כדי שאוכל להעבירה גם לילדי ולנכדיי.

היה קשה לצרף ולחבר את סיפור משפחתי, מפני שהיו רק מעט מקורות מידע על שנחאי. בשנת 1992 נודע לי על העיתון North-China Herald הכתוב באנגלית. התברר שזה היה אוצר בלום, שלא רק שהכיל את הפרטים החיוניים של משפחתי, אלא גם הציג תמונה של מבנה החיים שלהם בשנחאי. יכולתי לעקוב אחרי נסיעותיהם למרכז סין, לפורט סעיד, לפלשתינה, לאירופה, לאמריקה הצפונית וליפן. מצאתי רישומים מבית-הספר, שכללו אף רישומים על אירועים ספורטיביים וטיולים, ואפילו מכתבים למערכת שכתבו. דודה של הוריי, דורותי וידלר רוברטס, מוזכרת לעתים קרובות בעמודים החברתיים, ואחותה אליזבת וידלר טורנבול (Turnbull) ערכה מסעות ליפן עם להקות מוזיקה, שהיו מופיעות בשנחאי בחתונות ובאירועים אחרים. העיתון North-China Herald מביא במספר הזדמנויות את דברי סבי אמיל, בתפקידו כ"בודק כותנה" עבור "החברה לבדיקת כותנה בשנחאי". באחד ממכתביו הוא הזהיר שליפן כוונות

איפה אבא?

משילדה ט'ר

באמצעות הדואר האלקטרוני, קיבלתי למחרת רשימה של 42 אנשים ששם מסל כהן, בליווי כל הפרטים שנדרשו. העברתי מיד לדנמרק את הרשימה הזאת וגם דוגמת מכתב בצרפתית שעל דניאלה לשכפל 42 פעם ולשלוח לכתובות השונות. נוסף לכך צירפתי מכתב, שוב בצרפתית, שדניאלה תשלח למזכירות המדינה לענייני חיילים משוחררים שבפריס, במטרה לנסות לאתר דרכם את מסל.

בתחילת ספטמבר 1998 כתבה לי דניאלה, ודיווחה שהיא שלחה את כל המכתבים, וצירפה להם העתק של תצלום אביה, והחלה לקבל תשובות, כולן שליליות עד אז. אבל אחד מה"מסל"ים, שהתרגש במיוחד מסיפורה של דניאלה, שלח כתבה קצרה לפרסום בעיתון היהודי הצרפתי Actualite Juive, ובה כתב בין השאר: "אם שמך מסל כהן ואתה מזהה את עצמך בתצלום הזה, כדאי לך להמשיך לקרוא..." הכתבה סיכמה את קורותיהן של מרטינה ודניאלה.

והנה, בימים הראשונים של חודש ינואר 1999, קיבלתי עוד מכתב מדניאלה. שם היא מספרת כי אחד מקוראי העיתון היהודי הכיר מיד את אביו בתמונה. הייתה בידו בדיוק אותה התמונה. הוא כתב לדניאלה ולאחר החלפת מכתבים קצרה הם הגיעו למסקנה החד-משמעית שלשניהם אותו אב. מעניין לציין את צירוף המקרים בעובדה שדניאלה החלה לחפש את עקבות אביה בדיוק כשזה נפטר ב-1967.

הסתבר שאביה של דניאלה נישא בשנות החמישים ונולדו לו שני בנים. הוא מעולם לא הזכיר שהוא עזב אישה הרה ב-Hausach שבגרמניה.

לרגל הופשת חג המולד, בסוף שנת 1998, הזמינו שני בניו של מסל את דניאלה ואת בנה מסל לפריז לפגישת היכרות. מכתבה של דניאלה היה מלא התרגשות לקראת הפגישה הראשונה עם שני אחיה, שלא ידעה על קיומם עד לפני זמן קצר. היא גם לא שכחה להודות לחברתנו על חלקנו בגילוי בני משפחתה.

אוסף ואומר שסיפור כזה מחזק אותנו בעבודתנו היומיומית, כאשר אנו משתדלים לעזור ככל שניתן לכל הפונים אלינו. הגישושים באפלה רבים הם והצלחה אחת מאירה את דרכנו.

בחודש אוגוסט 1998 הגיע מכתב לחברתנו ובו בקשה לעזרה. דניאלה (שם בדוי) סיפרה את הסיפור הבא: בספטמבר 1945 אימה מרטינה (שם בדוי), ילידת ליטא, אשר זה עתה השתחררה ממחנה לעבודות פרך, שהתה בעיירה הגרמנית Hausach שביער השחור. שם הכירה מרטינה חייל צרפתי אשר גדודו חנה באותה עיירה. החייל, מסל כהן שמו, נולד ב-1917 בעיר Oran שבאלג'יריה.

בשיחות בין השניים סיפר מסל שהוא מתכוון לחזור לאורן בתום המלחמה, לאסוף את משפחתו ולבוא להתגורר בעיר Lyon בצרפת. מרטינה מצידה סיפרה שהיא רוצה לחזור לליטא ארץ מולדתה. בינתיים נרקמו יחסים קרובים בין השניים וזמן קצר לאחר היכרותם הרתה מרטינה.

לאחר שהות של כארבעה חודשים בעיירה הגרמנית, עזב הגדוד, ומרסל כהן בתוכו, את העיירה והמשיך מזרחה. מרטינה, שנותרה לבדה, החלה לנוע צפונה לכיוון ליטא, אך נעצרה בוורשה הבריחה. שם, בחודש מאי 1946, נולדה בתה דניאלה. מרטינה החליטה להשתקע במקום ולא לחזור לארצה.

בשנת 1967 החליטה דניאלה הבוגרת לנסות ולאתר את אביה, שממנו נשאר רק תצלום אחד ומאחוריו כתוב: האוזאך, ספטמבר 1945, וחתמתו של מסל.

בינתיים דניאלה נישאה ועברה לגור בדנמרק, ונולד לה בן שקראה לו בשם אביה, מסל.

לא ידועים צעדיה מאז ההחלטה למצוא את עקבות אביה, אך באוגוסט האחרון, כאמור, היא פנתה לחברה הגניאלוגית הישראלית וגוללה את סיפורה.

היה ברור שמרסל, אם הוא עדיין חי, אינו מתגורר עוד באלג'יריה, כי לא נשארו שם יהודים אחרי שמדינה זאת קיבלה את עצמאותה בשנת 1963. הסיכוי שהוא עבר לצרפת בשלב זה או אחר של חייו היה גבוה ביותר. ולכן, על אף הקושי באיתור אדם בשם "כהן" בתוך אוכלוסייה של שישים מיליון תושבים, שבה קרוב למיליון יהודים, התקשרתי לידידים בצרפת וביקשתי מהם לשלוח מיד את הכתובות של כל האנשים בשם מסל כהן המתגוררים בצרפת.

מקורות גניאלוגיים בווינה

הרייט קסו

הגניאלוגית האוסטרית, אך ללא הצלחה. במשרד הקהילה היהודית פגשתי גברת בשם ה' וייס, שעל השאלה בדבר מקורות גניאלוגיים ענתה כי אין רישומים מאז 1938. לאחר מכן עזרה לי וסיפקה לי את הכתובות הבאות:

בספטמבר 1998 נסעתי לווינה לשבוע חופשה. מאחר שאני ספרנית ומתעניינת בגניאלוגיה יהודית, החלטתי לבדוק מקורות לחקר שורשי המשפחה. ביקרתי במשרדי הקהילה היהודית של וינה ובמוזיאון היהודי, וניסיתי לבקר גם בחברה

1. אם רוצים לדעת מי חי בוינה במאה הנוכחית, לפני 1939:
Rathaus, Dept. M. A. 8, Mr. Koch - מר קוך - מחלקת 8 M.A. מר וינה, בית העירייה של וינה, 1860-:
2. אם רוצים לדעת אם משפחה מסוימת אכן מוצאה מוינה, החל מ-1860:
Rathaus, Dept. M.A. 61 Mr. Dunkl or Mr. Huemer - מר דונקל או מר הימר - מח' 61 M.A. בית העירייה, 1800-*
3. אם מחפשים קבר, החל מ-1800*:
Zentralfriedhof, Simmering, Mr. Kohut - מר קוהוט - בית הקברות צנטראלפרידהוף, סימרינג, 767-62-52. טל" - פקס:
4. אם מעוניינים במידע על משלוחים לגרמניה, שיצאו ישירות רק מוינה**:
Dokumentationsarchiv, Altes Rathaus, Wipplingerstr. 8 - 8 רח' ויפלינגר מס' 8 - 8 ארכיון התיעוד, בית העירייה הישן, 1860-:
5. אם מעוניינים בתעודות לידה/פטירה/נישואים, וידועים התאריכים המדויקים:
מרכז הקהילה היהודית, זייטנשטטגאסה 4, וינה - Jewish Community Center, Seittenstetengasse 4, Wien 1010, טלפון: 531-04-29, פקס: 533-04-77.
6. אם מעוניינים במידע על שילומים או על החזרת רכוש***:
עורכי הדין ד"ר ברגר/קולביץ'/ואנה - Attorneys Drs. Berger/Kolbitsh/Vana, טלפון: 214-77-1050, פקס: 214-77-1016.
7. אם מעוניינים במידע על שורשים בצ'כיה (בוהמיה ומורביה בלבד):
הארכיון הממלכתי המרכזי, מאלה סטראנה, כרמליצקה 2, CZ-11801, פראג - State Central Archives, Mala Strana, Karmelitzka 2, CZ-11801, Prague.
8. אם מעוניינים במידע על שורשים בהונגריה:
איחוד הקהילות היהודיות, בודפסט - Union of Jewish Communities, Sip Utca 12, H-1070 Budapest.
9. אם מעוניינים במידע על שורשים בגליציה:
רק בעזרת השגרירויות המתאימות בארץ.
10. אם מעוניינים במידע על שורשים בסלובקיה:
קהילה היהודית של סלובקיה, ברטיסלבה, סלובקיה - Jewish Community of Slovakia, Koziar 18, SK-814 47 Bratislava, Slovakia.

הסברים:

- * אם מספר זה אינו פועל, נסה לצלצל או לשלוח פקס למר פאגלר (Mr. Pagler) בבוקר בין 9.00 ו-12.00 בוינה, 767-15-07.
- ** משלוחים לגרמניה, שלא יצאו מוינה אלא מכל מקום אחר באירופה - התקשרו עם הצלב האדום, ארולסן, גרמניה - The Red Cross, Soderstandesamt Postbox 1320, D-34 443 Arolsen, Germany
- *** הקרנות הלאומיות (Nationalfond):
Parlament - Dr. Karl Renner, Ring A-1017, Wien.
Mauerbach - Tel. 531 04 46.
Jewish Community - Mrs. Lillie.

הכתובת של גב' ה' וייס:

Isr. Kultusgemeinde Wein, Matrikelamt, 1010 Wien, Seitenstetengasse 4.
Tel: 0222/531 04 29. Fax: 533 1577

החברה הגניאלוגית האוסטרית ממוקמת במשרדי ננק וגרובר, וינה, בכתובת הבאה:

The Austrian Genealogy Society, the offices of Nennec and Gruber, Karntner Ring 2/28 1015 Wien. Tel: 43/1/505 14130. Fax: 43/1/505 14 13 22.

מחדשות הספרייה

ראובן נפתלי

ההשאלות נועדו רק לחברים. רוב החומר ניתן להשאלה, למעט מספר ספרי עיון כלליים, ויש להחזיר אותו תוך חודש. לצערנו, נעלמו מספר פריטים בשנה האחרונה, ואנו מבקשים מהחברים שברשותם חומר השייך לספרייה להחזירו בהקדם, כדי שנוכל להמשיך ולהשאל אותו בצורה מסודרת. **אנו מודים לכל התורמים לספרייה.**

להלן חומר שנרשם בחודשים אוקטובר 1998 - ינואר 1999 (שמות התורמים צוינו, במידה שהם ידועים לנו). הכותרות הן בשפת המקור, אלא אם כן צוין אחרת.

במדור החדש אנסה לתאר בקצרה את החומר המתקבל לספריית החברה בירושלים. בספרייה פעילה גם הרייט קסו, ולאחרונה הצטרף גם אברהם ליבוביץ. בתחילת שנת הפעילות היו לנו 291 כותרים, המחולקים ל-3 מדורים: חקר מקומות (101 כותרים), חקר משפחות (86 כותרים), כללי (104 כותרים). העתקי רשימת הכותרים שבספרייה נמסרו לסניפים בבאר שבע ובתל-אביב. נוסף לכותרים (ספרים ואוספי מידע) ישנם בספרייה כ-70 כתבי עת. רשימת כתבי העת הוכנה ע"י הרייט, שמנהלת את כרססת המעקב לגבי כל כתב עת.

כללי

1. הארכיון הציוני המרכזי, רשימת תיקים של ארכיון פאול יעקובי (חטיבה A482). רישום החומר שנמסר לארכיון הציוני ע"י חברנו ד"ר פאול יעקובי ז"ל.
2. הארכיון הציוני המרכזי, דין וחשבון לשנת 1993.
3. Carol Davidson Baird: Create a Jewish genealogical society in your home town.
4. Angeline Caners: Who am I? הספר באנגלית ובצרפתית, תרומת מר סטנלי דיאמנד מהחברה הגניאלוגית היהודית במונטריאול, קנדה.

חקר מקומות

1. תיק מידע - מקורות למחקר גניאלוגי באוסטריה. בעיקר חומר באנגלית.
2. Robert Weiss: Polish Children's home, Outhoogn, South Africa 1942 - 1947.
3. יהדות הארצות הבאלטיות, ביבליוגרפיה בעריכת פרידה קידנסקי.
4. רבני ברית המועצות בין מלחמות העולם 1917 - 1939 מאת אברהם גרינבוים.
5. Distribution of the Jewish population of the USSR 1939. Edited by Mordechai Altshuler.
6. Prof Dov Levin: Baltic Jews under the Soviets 1940 - 1946.
7. מפקד יהודי ארץ ישראל (תקצ"ט 1839). מבוא מאת הדסה אסולין.
8. Miriam Weiner: Jewish Roots in Poland.
9. ראשונים למרד - לחווא, פולין. ספר זיכרון לקהילה, מתוך הסדרה "אנציקלופדיה של גלויות".
10. Vilnius Ghetto - List of Prisoners Vol 1. בליטאית, רוסית ואנגלית. תרומת לן יודאיקן.

חקר משפחות

1. ולאדימיר מדם: זיכרונות - האגדה של תנועת הפועלים היהודית. תרומת "מועדן הבונד" בתל-אביב.
2. עדי חיים - קטעי עדות של ניצולי שואה. ערך מאיר חובב. תרומת "בית העדות", מושב גיר גלים.
3. אברהם גרינבוים: צאצאי אברהם גרינבוים, תרט"ו - תרפ"א (1855-1921). בעברית ובאנגלית. תרומת המחבר.

פעילות סניף תל-אביב

סיכום: איתן שילה

התוכניות העתידיות של חברתנו כפי שהוא רואה אותה - חברה גניאלוגית ארצית רבת משתתפים, אשר משפיעה גם על הגניאלוגיה היהודית בעולם.

בחודש דצמבר 1998 התקיימה הרצאתה של בתיה אונטרשיץ, מנהלת המדור לחיפוש קרובים של הסוכנות היהודית. בתיה תיארה את המבנה וההיסטוריה של המדור, וכן סיפרה על

ההרצאה הראשונה שניתנה במסגרת סניף תל-אביב, בחודש נובמבר 1998, הייתה של הגב' אסתר רמון, מייסדת החברה הגניאלוגית הישראלית. בהרצאתה סקרה אסתר את ההיסטוריה של החברה מאז הקמתה לפני למעלה מחמש עשרה שנה. לא כאן המקום להרחיב על פועלה של אסתר, שדבריה פורסמו בחוברת הקודמת. לאחר הרצאתה של אסתר הרצה ז'ן-פיר סטרווייס, היו"ר הנוכחי של החברה, על

דב לוין עצמו הוא יליד ליטא, אך הוא עזב אותה לאחר המלחמה ב-1945, ולא חזר אליה אלא לצורכי עבודתו. מטרתו היא תיעוד והפצה של מידע על יהדות ליטא. הרצאתו הייתה מקור השראה לחוקרי יהדות ליטא, שנעזרו במפות ובידע שגילה ובסבלנות הרבה שלו, שלא השאירה שואל אחד ללא תשובה מספקת.

בחודש ינואר התקיימה הרצאתו של האורח סטנלי דיאמנד, נשיא החברה הגניאלוגית היהודית של מונטריאל, שנושאה היה מיפתוח חומר ארכיוני בפולניה. האורח התקבל בחמימות רבה (ראה תוכן הרצאתו בחוברת זו) וקהל בן 75 איש הקשיב לו בעניין רב ובדריכות.

כוונת הסוכנות היהודית לסגור את המדור, ועל חלק מן הדרכים שנבקשו כדי להעביר את רוע הגזירה. המדור עצמו, כפי ששמו מעיד עליו, עזר במשך עשרות שנות קיומו לאחד בני משפחות, קרובים וידידים, שניתקו זה מזה עקב מוראות המלחמה, או עקב הקשיים שנוצרו עם ירידת מסך הברזל, או מכל סיבה אחרת. בכל גל עליה שהגיע לארץ מאז שנות הארבעים, נעזרו העולים במדור כדי למצוא את יקיריהם. זה כולל גם את העולים בעשור האחרון, בייחוד מחבר המדינות, אשר חלקם אף חיפשו קרובים שעלו בעליות השונות במחצית הראשונה של המאה. בחודש ינואר 1999 התקיימה הרצאתו של פרופ' דב לוין על הסמינר שנערך בקיץ האחרון בליטא, ועל יהדות ליטא בכלל.

פגישת חוג (SIG) הונגריה, 7.12.1998

סיכום: מנשה דוידוביץ

מר מ' דוידוביץ, מרכז החוג, דיבר על מהות ה-SIG, על הפעילות בשנה שחלפה ועל דרכו הוא בגניאלוגיה. הוא הרחיב את הדיבור על מחקרו אודות קהילת עירו, וסיפר על האופן שבו הצליח לאתר את רשימת הנספים, בעיקר הילדים. מאמר מפורט בנושא מתפרסם בכתב-עת זה. האורח בפגישה זו היה מר ל' שיינפלד, מרכז SIG הונגריה בקליבלנד, ארה"ב, שהציג אפשרויות להגיע למקורות שונים - בהונגריה ובישראל - שיכולים לעזור לעוסקים במחקר הגניאלוגי של יהדות הונגריה.

פגישה זו התקיימה בפעם הראשונה ב"בית העדות" אשר במושב ניר-גלים. נכחו כ-30 חברים, הן מבין יידי בית העדות והן חברי ה-SIG. יש לציין לשבח את האכסניה המרשימה ואת הארת הפנים של מנהליה, אשר קיבלונו בסבר פנים יפות, שעוררה בנו "טעם של עוד". הראשון בדוברים היה מר שרגא שמר, שתיאר בקצרה את מטרות "בית העדות" ואת הפעילויות המתקיימות בו. אחריו דיבר מר ז'ן-פייר סטרוויס, יו"ר החברה הגניאלוגית הישראלית, שסיפר על מטרות החברה ועל הפעילות של הענפים וה"סיג"ים למיניהם.

פגישת חוג (SIG) - ספרדים באימפריה העות'מנית

סיכום: מטילדה טג'ר

הועלו גם מספר בעיות, שנשדל למצוא להן פתרונות: פרופ' מינה רוזן עדיין לא פירסמה את סיקור בתי הקברות שבתורכיה, סקר שנסתיים לפני כארבע שנים, וכן חובה לצלם מיד את ארכיוני קהילות איסטנבול ואיזמיר, כדי להציל את החומר הרב ולהעמידו לשירות כל החוקרים, ואותו דבר לגבי ארכיוני קהילות אלכסנדריה וקהיר. הסיכום המפורט יישלח לכל המשתתפים באופן אישי. פגישתנו הבאה נקבעה ל-28 באפריל, בשעה 19.00 בבית מטילדה טג'ר, בירושלים.

המפגש הראשון של קבוצת דיון מיוחדת זאת התקיים ב-24 בפברואר בירושלים. נכחו בו כעשרה חברי עמותתנו מסיני פי ירושלים ותל אביב. בפגישה חולקה רשימה של אתרי אינטרנט העוסקים בהיסטוריה ובגניאלוגיה ספרדיות. הוכנה רשימה של מבחר כתבי-עת וספרים, בהם מידע רב על קהילות הספרדיות הנידונות, ונותחה חשיבותו של כל פרסום. הוסכם על כיוון הפעולה של הקבוצה, ולאחר מכן סיפרו המשתתפים על מחקריהם. אצל כולם הורגש הצורך לחלוק ביניהם שמות משפחה, מקומות מחקר, ספרות וכו'.

פגישת הוג (SIG) – ליטא באיגוד יוצאי ליטא בישראל

ראובן נפתלי

זיכרון והנצחה, והחל בסיוור "מסע לחיפוש שורשים". האיגוד מעודד פעילות הנצחה אצל הנוער ובבתי ספר, ומחלק מספר מלגות לימודים. חוברת כרססת חברי האיגוד שבה רשומות עיירות המוצא שלהם, ואנשים מהארץ ומחו"ל המזכירים קרובים מופנים בעזרתה ליוצאי עיירת המוצא שלהם, המסוגלים לעתים קרובות לעזור באיתור הקרובים, בארץ או בליטא. על קירות החדרים בהם שוכן מרכז האיגוד לוחות הנצחה ותמונות של אישים, מוסדות ואירגונים יהודיים שהיו בליטא.

לפני כעשרים שנה יזם פרופ' דב לוינ מאוניברסיטה העברית יחד עם האיגוד הקמת ארכיון מרכזי לתולדות יהדות ליטא. מידע ראשוני על הקיים בארכיון מתואר בעמוד 73 של הספר

A Guide to Genealogical Research in Israel

הארכיון ממוקם באחד החדרים של מרכז האיגוד, והחומר שבארכיון פתוח לקהל הרחב. חוקרים המשתמשים בחומר מהארכיון נדרשים לציין זאת בעבודתם ולהעביר העתק לארכיון. בין המשתמשים היסטוריונים, סטודנטים, מורים, תלמידי בתי ספר, עיתונאים ואנשים העוסקים במחקר משפחתי. מקורות החומר שבארכיון מגוונים. חלקו התקבל מאנשים פרטיים שמצאו בארכיון מקום לשמור את המעט ששרד אצלם מליטא, חלקו העתיקי תעודות ומסמכים שהגיעו מארכיונים אחרים כמו ארכיון YIVO בניו יורק, חלקו תרומות של העתקי ספרים וחבורות זיכרון הקשורים בליטא. הארכיון מקבל גם העתקי עבודות מחקר הקשורות בשואה. החומר כולל מסמכים ותצלומים, תעודות בתי ספר וגני ילדים, הזמנות לאירועים שאירגנו מוסדות וגופי תרבות יהודיים בליטא בתקופה שבין מלחמת העולם ועוד. הארכיון קיבל גם חומר מארכיוני לאנדסמנשאפטים שונים, שהתאגדו אחרי השואה והתפרקו בינתיים. החומר שהתקבל כתוב בשפות רבות: יידיש, עברית, אנגלית, ליטאית, רוסית, גרמנית, ואפילו דנית. דוגמא לסוגי החומר המתקבל ניתן למצוא בחוברת "גחלת" מניסן תשנ"ח (אפריל 1998).

ביוזמתה של חברתנו רוז כהן-לרר, מרכזת קבוצת הדיון לאזור ליטא (SIG Lithuania), אורגנה פגישה של קבוצת הדיון יחד עם חברים מאיגוד יוצאי ליטא בישראל. הפגישה נערכה ביום ד' כ' בכסלו תשנ"ט (9 בדצמבר 1998), במשרדי האיגוד, ונכחו בה יו"ר האיגוד עו"ד יוסף א. מלמד, מנהלת הארכיון גב' רחל לוינ-רוזנצווייג, וחברי האיגוד.

איגוד יוצאי ליטא בישראל הוקם בשנת 1932, וכיום יש בו כ-2000 חברים. לאיגוד סניף מרכזי בתל-אביב וכניפים בחיפה, בירושלים, ובראשון לציון, ובמשך הזמן הצטרפו גם עשרות יוצאי ליטא בתפוצות (בעיקר ארה"ב, קנדה, בריטניה ודרום אפריקה).

נוסף לפעילויות החברתיות והציבוריות המקובלות, עוזר האיגוד לקבוצות ולבודדים להוציא ספרי זיכרון והנצחה. אחרי שליטא קבלה עצמאות (1991), התברר לחברים (בעיקר פרטיזנים ולוחמי מחתרת שלעבר) שממשלת ליטא החלה במסע של סילוף ההיסטוריה של השואה בליטא, ושהיא מתכחשת לחלקם של הליטאים ברצח מרבית יהודי ליטא, ואינה מוכנה להעמיד לדין את רוצחי היהודים. בעקבות זאת התגבשה קבוצת פעולה, שהחליטה לטפל בנושא. הוקמה ועדת הנצחה, המוציאה פירוטומים ומפיצה חומר הסברה ומחאה ברחבי העולם, בתקווה לעורר את דעת הקהל בנושא, לזכור ולהזכיר. חלק מסדרת חוברות "זכור והזכר" הועברו לספרייתנו.

האיגוד יזם את הוצאת הספר "יהדות ליטא". בארבעת הכרכים שלו יש מידע רב על תולדות הקהילות השונות בליטא, מאמצע המאה השלוש-עשרה ועד לאחר השואה. בספרים גם מידע רב על מנהיגי הקהילה ופרנסיה, על רבנים, מורים, רופאים, סופרים, ועוד. בביטאון האיגוד "גחלת", היוצא בעברית, יידיש ואנגלית, ניתן למצוא מידע גניאלוגי חשוב. האיגוד מפרסם גם "דף מידע" תקופתי.

יהדות ליטא המפוארת הקימה את מסורת הישיבות הליטאיות. גם לישיבות הקיימות בישראל, כמו ישיבות פוניבאז, סלבודקה ועוד יש קשר לאיגוד. האיגוד יזם מספר תערוכות

ביבליוגרפיה קצרה של ספרים לתולדות יהדות ליטא (פריטים המסומנים בכוכבית * נמצאים בספרייתנו).

1. יהדות ליטא, כרך א' - מהמאה ה-14 עד 1918.
2. יהדות ליטא, כרך ב' - היהודים בליטא (1918-1941).
3. * יהדות ליטא, כרך ג' - אישים וישובים.
4. * יהדות ליטא, כרך ד' - השואה 1941 - 1945.
5. פנקס קהילות ליטא: אנציקלופדיה של יישובים יהודיים למן היווסדם עד לאחר מלחמת העולם השנייה. עורך דב לוינ, ירושלים תשנ"ו - 1996.
6. * יהודי הארצות הבאלטיות - ביבליוגרפיה, ליקטה וערכה פרידה קידנסקי, ירושלים תשנ"ז - 1997.
7. Marsha Greenbaum: The Jews of Lithuania, Jerusalem 1995
8. Nancy & Stuart Shoenburg: Lithuanian Jewish Communities, Garland Publ. Co., NY 1991
9. * Jewish Vital Records, Revision Lists & other Jewish Records in the Lithuanian Archives, Compiled by Harold Rhode & Sallyann Amdur-Sack, Teaneck, NJ 1996
10. * Alexander Beider: A Dictionary of Jewish Surnames from the Russian Empire, Teaneck, NJ 1993

כתובת הארכיון: שד' דוד המלך 1, תל אביב 64953 סלפון: 03-6964812
מועדי הפתיחה של הארכיון: יום ב' 08:00 - 13:00

Revue du Cercle de Genealogie Juive, no. 54, tome 15, ete 1998

סיכמה: מטילדה טג'ר

המחבר פותח את מאמרו בציטוט מתוך ספרו של Sergio Romano: מכתב לידיד יהודי, שם מהלל רומאנו את המחקר הגניאלוגי, הקשור קשר הדוק בהיסטוריה. בהמשך מובאות תולדות ארבע משפחות הקשורות ביניהן: 1. משפחת Levy מ-Tetuan שבצפון מרוקו, מגיברלטר ומטוניס, 2. משפחת Espinoza מליסבון, מנאנט (צרפת), מאמסטרדם ומסאלי (Sale) שבמרוקו, 3. משפחת Abudarham מטולדו ומסביליה בספרד, מטוטואן שבצפון מרוקו ומגיברלטר, 4. משפחת Guttieres Pena מליסבון, מאמסטרדם, מליוורנו שבאיטליה ומטוניס. המחבר הוסיף את עצי ארבע המשפחות הנ"ל.

תעודה מ-1784 אשר שימשה כהכנה לקראת מפקד האוכלוסיה היהודית ב-Rixheim שבחבל אלזאס, מאת Denis Ingoud המחבר מביא את המפקד של חמישים המשפחות המקומיות. כל רישום משפחתי כולל את השם (לגבי האישה רשום גם שמה לפני הנישואין), תאריך הלידה, מקצועות האב ובני ביתו, הכתובת.

משפחת Worms: תחילתה של שושלת במאה ה-18 בעיירה Sarrelouis, מאת Pascal Faustini, הנקראת כיום Saarlouis, נמצאת בתחום גרמניה, מזרחית לסארבריקן. העיירה הוקמה ע"י המלך הצרפתי לואי ה-14. יעקב וורמס התיישב בה לאחר קריאת המלך לפיה בני כל האומות רשאים להיות בה, וב-1702 התגוררו שם ארבע משפחות יהודיות. ב-1690 עזב יעקב וורמס את עיר הולדתו Metz והתיישב בסארלואיס, שם הוא עסק בקצבות, אך גם הלווה כסף בריבית. בעזרת תעודות נוטריונות מאותה התקופה ניתן לעקוב אחרי תולדות משפחתו של יעקב וורמס ושל המשפחות היהודיות האחרות בעיירה. המחבר בנה עץ משפחה הכולל ארבעה דורות, ובהם תשעת נכדיו של יעקב ובני זוגם. גב' Elianne Roos-Schuhl הוסיפה מספר הערות לגבי חתימותיהם של בני המשפחה הזאת.

היסטוריה וגניאלוגיה. משפחותינו: מסלולי-מסע פורטוגזיים, מאת Lionel Levy.

Revue du Cercle de Genealogie Juive, no. 55, tome 15, Automne 1998

סיכמה: מטילדה טג'ר

סיפור תולדות שתי המשפחות האלה משנת 1600 ועד 1762 מבוסס בעיקר על ספרי זיכרון של עיירות האזור: Cleves, Emmerich, Metz.

תולדות משפחת **Brisac** מ-Luneville שבאזור Lorraine במאות ה-18 וה-19, מאת Francoise Job המחברת, צאצאית של אותה המשפחה, מביאה תיאור גניאלוגי מושלם של המשפחה, המתחיל ברישום נישואין מ-1708 עד לתחילת המאה ה-20.

יהודי Mundat עילית שבחבל אלזאס במאה ה-18, מאת Denis Ingold.

המחבר מנתח את הרכב השמות של המשפחות היהודיות בכפרים של האזור הזה, שבמאה ה-17 היה רכושו של בישוף Strasbourg.

על מקורם של ענפי משפחות Emmerich/Gumperz Metz-מאת Paul Faustini.

Revue du Cercle de Genealogie Juive, no.56, tome 15, Hiver 1998

סיכמה: מטילדה טג'ר

לטוניס, טאנגיר (Tanger) שבצפון מרוקו, ירושלים, וליבורנו (Livorno) שבאיטליה, ולבסוף מובא הסיפור של ענף המשפחה שהיגר מטוניס לאלג'יריה בתחילת המאה ה-19. המחבר מביא את עץ משפחתו המכסה את התקופה שבין 1500 ל-1850, אך כמובן הוא רשם גם את המשך השושלת

משפחת Cohen-Tanoudji - חמש מאות שנה של מסלולי מסע מספרד והלאה, מאת Denis Cohen-Tanoudji. המחבר הצליח לשחזר את הגניאלוגיה המשפחתית שלו בעזרת הספרות הרבנית וספרים על התפתחות קהילות ועל תנועות הגירה. מסלול המסע המשפחתי מתחיל מספרד ומגיע

משפחת Netter מחבל Alsace שבצפון מזרח צרפת, מאת
Jean-Pierre Netter.

לפני כשמונה שנים נטש המחבר את חקר משפחת נטר,
כשהוא לא הצליח לאסוף הרבה מידע עליהם. כיום הוא
התחיל את מחקרו מחדש, מאחר שבינתיים פורסמו מחקרים
רבים ומקורות מידע חשובים נתגלו, עובדו והובאו לידיעת
הכלל. כל אלה עזרו לו לסיים את מחקרו, המשתרע מתחילת
המאה ה-19 ועד היום.

עד ימינו המשפחה מתגוררת בפריז וב-Marseille
שבצרפת.

משפחת Vidal מדרום צרפת, מאת Lucien Simon.
המשפחה הזאת נשארה ללא צאצאים מאז תחילת המאה
ה-20. המחבר גילה חמישה דורות של אנשי מסחר ובעלי
נכסים מהמאה ה-18 וה-19, בני משפחת Vidal. הוא מתאר
את חייהם של כל הענפים.

ETSI, vol.1, no2, Automne 1998

סיכמה: מטילדה טג'ר

1. הודעות על נישואין המכילות בדרך כלל שישה שמות
(החתן והכלה וארבעת ההורים), התאריך העברי של החופה,
שם בית הכנסת, שמות האנשים שאצלם מקיימים שבע
ברכות. המחבר מביא רשימת שמות המשפחה המופיעים
בבסיס נתונים זה.

2. הודעות שונות: אבל, הכרזת פשיטת רגל וכו'. גם כאן מביא
המחבר את רשימת שמות המשפחה המופיעים בבסיס נתונים
זה.

3. רשימת שמות של תורמים, בעל תפקידים וכו'.

האינטרנט בשימוש המחקר הגניאלוגי הספרדי, מאת Jeff
Malka.

המחבר ממליץ להירשם כמנוי לרשימת ההפצה של
"Jewishgen-הפורום הספרדי" באתר:

<http://www1.jewishgen.org/listserv/sigs.htm>

או ב"קשר הספרדי" באתר:

<http://www.sephardconnect/welcome.htm>

אתרים פרטיים יכולים גם הם לעזור, כמו זה של המחבר:

<http://www.orthohelp/geneal/sefardim.htm>

יעזרו גם ספרי הטלפונים של מדינות העולם, שבהם אפשר
למצוא שמות, כתובות, וכתובות אלקטרוניות.

יהודי בולגריה, מאת מטילדה טג'ר.

סקירה היסטורית: קהילה זאת מנתה ב-1945 כ-50,000
נפש, לאחר שניצלו בנס מהשמדה ע"י הנאצים בתקופת
מלחמת העולם השנייה. כבר במאה השביעית נמצאו ראשוני
המתיישבים היהודיים בבולגריה. ובכל זאת רוב היהודים של
התפוצה הזאת הם צאצאיהם של גולי ספרד.

ב-1945 שוחררה בולגריה מעול הנאצים והונהג בה משטר
קומוניסטי עד 1989. ב-1948 ניתן ליהודים לעלות ארצה.
90% מהם עזבו, יצאו את ארץ מולדתם בהשאירם אחריהם
את כל רכושם.

ביבליוגרפיה: מובאת כאן רשימה של ספרים בסיסיים למחקר
היסטורי וגניאלוגיה. רוב הספרים כתובים בבולגרית, לאדינו
ועברית ורק שניים כתובים באנגלית.

המאמרים כתובים בצרפתית או באנגלית ומלווים בסיכום
בשפה השנייה.

**שמות יהודי צפון אפריקה והשפעתה החלקית של השפה
הברברית (Berbere)**, מאת Jacques Taieb.

בספרו של רבה הראשי של אלג'יריה, Maurice Eisenbeth,
נקבע כי לשמות יהודי צפון אפריקה (מרוקו, אלג'יריה,
טוניסיה לוב) יש כ-1146 שורשים. מחקרים מאוחרים יותר
הוכיחו כי מספר השורשים האלה הוא 1450. על בסיס שורש
אחד נוצרו מספר שמות משפחה, כאשר, למשל, השם הוקדם
במלה "בן" או "אב" (בן ברברית). מתוך 1450 השורשים
האלה כ-85 הם בוודאות ממקור ברברי.

השפה הברברית הייתה נפוצה בדרום מרוקו, בקאביליה
הגדולה שבמזרח אלג'יריה, באזור נפוסה שבדרום לוב ובאזור
מזאב שבצפון סהרה האלג'יראית.

שמות המשפחה ממקור ברברי מתייחסים בעיקר לשמות
מקומות. מעט מהם מתייחסים לחי ולצומח. בודדים מתייחסים
למקצועות.

המחבר מציין כי הימצאותם של שמות ממקור ברברי בין
יהודי צפון אפריקה, אינה מוכיחה את מקורם הברברי של
אותם היהודים. עובדה זאת נובעת מהנדודים הרבים שהיו
מנת חלקם של יהודים אלה.

המחבר מוסיף טבלה של השמות ששורשיהם ברבריים
בוודאות, ורשימה נוספת של שמות שכנראה מתייחסים לשפה
הברברית.

מקור גניאלוגי יהודי בתסלוניקי, יוזן: השבועון La
Epoca, מאת Claude Missistrano.

שבועון זה, הכתוב בשפה היהודית-ספרדית באותיות רש"י
הופיע בתסלוניקי בין השנים 1874-1911. אוסף מלא עד
1898 נמצא בספרייה כי"ח שבפריס.

המחבר, אשר בחן מקרוב את העיתון הזה, בנה שלושה בסיסי
נתונים.

סיכמה: מטילדה טג'ר

סיפורת המלא של קהילת סודאן מתואר בספרו של Eli S. Malka (אביו של המחבר).

Jacob's Children in the Land of the Mahdi – Jews of the Sudan. Syracuse University Press, 1997.

הקהילה הספרדית של מנצ'סטר (אנגליה) ומקורותיה, מאת Morris Bierbrier.

לפני מלחמת העולם הראשונה, הספרדים הגיעו לעיר הבריטית בעיקר מחאלב ומדמשק שבסוריה, מבגדאד, מהאי היווני קורפו ומצפון אפריקה. מעט הגיעו מאיזמיר ומאיסטנבול שבתורכיה.

בתי הכנסת הספרדיים במנצ'סטר שומרים רישומים משנת 1874. באנגליה קיימים הרישומים האזרחיים משנת 1837 ותיקי ההתאזרחות מכילים חומק חשוב. מידע מעניין נמצא בעיתון The Jewish Chronicle. גם הרישומים הקונסולריים ממקומות הלידה כוללים פרטים יקרי מציאות.

כמו כן ניתן למצוא מידע בעיתונים יהודיים צרפתיים ואיטלקיים. ליהודי מנצ'סטר היו קשרי מסחר עם מצרים ולכן ניתן לגלות מידע גניאלוגי בועד הקהילה של אלכסנדריה. בקהיר המצב קשה יותר.

יהודי ונציה (איטליה), מאת Laurence Abensur-Hazan. זוהי ביבליוגרפיה מוערת, מפורטת ומקיפה על קהילה ספרדית חשובה זאת.

מצבם הנוכחי של בתי הקברות היהודיים באלג'יריה, מאת Roger Latapie.

מתואר מצבם של 31 בתי קברות יהודיים. רבים נמחקו מעל פני האדמה, אחרים הרוסים לחלוטין, ומעט מהם במצב סביר. הסקר נעשה במסגרת פעילותה של חברה צרפתית, שקמה במטרה לבדוק את בתי העלמין הנוצריים והיהודיים באלג'יריה.

מצבות אחדות בבתי הקברות היהודיים העתיקים בעיר הבירה אלג'יר, מאת Philip Abensur.

רשימת 49 השמות בליווי תאריכי פטירה והערות בעלות אופי גניאלוגי, מתייחסת לאנשים בעלי תפקידים בקהילה של אלג'יר. המצבה העתיקה ביותר, היא משנת 1620 והמאוחרת ביותר משנת 1815.

יהודי סודאן, מאת Jeff Malka. כאשר חוקרים התחילו להתעניין במציאת מקורות נהר הנילוס במאה ה-19, התגוררו במדינה זאת ארבע משפחות, כולן הגרו ממצרים.

עם בניית מסילת הברזל שקשרה בין קהיר לבין חרטום, על-ידי הבריטים, החלה תנועת יהודים לסודאן. בשנת 1906 מנתה קהילת חרטום כאלף יהודים, והוזמן אליה הרב שלמה מלכא מצפת (סבו של המחבר), כדי שישמש כרבה הראשי. אחרי שסודאן קיבלה את עצמאותה בשנות החמישים, כל יהודיה עזבו והיגרו בעיקר לישראל, שוויץ, אנגליה וארה"ב.

KEY TO JOURNAL REFERENCES

Ref. No.	JOURNAL	GEOGRAPHICAL AREA	ISSUE		VOL.	No.
1.	AVOTAYNU	International	Summer	1998	XIV	2
2.	AVOTAYNU	International	Fall	1998	XIV	3
3.	SHEMOT	Great Britain	December	1998	6	4
4.	ROOTS-KEY	Los Angeles	Fall	1998	18	2
5	STAMMBAUM	Germany	December	1998	14	-
6	JGSLI LINEAGE	Long Island	Summer-Fall	1998	X	3-4
7	SHEM TOV	Toronto	June	1998	XIV	2
8	SHEM TOV	Toronto	September	1998	XIV	3